

CONFESSIO

DOCTRINAE SAXONICA-
rum Ecclesiarum Synodo Tridentinae
oblata, Anno Domini M. D. L. I. in qua
Christiane lector uidebis, quinam e Ca-
tholicae Ecclesiae gremio resilierint:
& per quos stet, quo minus Eccle-
siae pia concordia sar-
ciatur.

PSAL. CXIX.

Loquebar de testimonijs tuis in conspectu
Regum, & non confundebar.

Anno Domini M. D. LIII.

CONFESSIO DOCTRINAE SA
XONICARVM ECCLESIA RV M, SYNODI
Tridentinae oblata, Anno Domini
MD LI.

Os, quorum nomina adscripta sunt, qui nunc in Ecclesijs & Academijs, quarum infra fit mentio, docemus; adfirmamus in hoc scripto, quod dextrè & non calumniosè intelligi uolumus, recitatam esse doctrinam communem quæ sonat in Ecclesijs & Academijs, in quibus Euangelium docemus; & sentimus, uerè hanc esse puram & incorruptam doctrinam Domini nostri IESV Christi, congruentem cum scriptis Prophetis & Apostolicis & Symbolis, ac necessariam Ecclesijs. Et oramus Dominum nostrum IESVM Christum, crucifixum pro nobis, & resuscitatum, ut has Ecclesias clementer regat ac protegat.

Offerimus etiam nos ad declarationem in singulis Articulis.

Hæc scripta sunt Anno 1551. die decima Iulij, in oppido Vitæbergæ, ubi uicinarum Ecclesiarum pastores conuenerunt.

Ioannes Bugenhagius Pomeranus, pastor Ecclesiæ Vitæbergensis, & superintendens in Electoratu Saxonie.

D. Ioannes Pfessingerus, Ecclesiæ Lipsensis pastor & superintendens.

Erasmus Sarcerius, pastor Lipsensis.

D. Wolfgangus Pfenterus, Annæmontanæ Ecclesiæ pastor, & superintendens.

Gaspar Zeunerus, Friburgensis Ecclesiæ pastor, & superintendens

intendens.

Daniel Grosserus, Dresdensis Ecclesiæ pastor, & superin.

D. Alexander Aleſius, facultatis Lipsensis in Theologia Decanus.

D. Bernhardus Ziglerus, Lipsensis Academiae professor.

D. Nicolaus Herco, Ecclesiæ Lipsensis minister, & professor Theologiæ.

D. Georgius Zellerus, professor Theologiæ.

D. Ioannes Menzelius, Lipsensis.

D. Georgius Forsterus, professor Theologiæ in inclita Academia Vitzbergensi.

D. Georgius Maior, professor Theologiæ.

D. Paulus Eberus, professor Artium.

D. Philippus Melanthon,

D. Ioachimus Camerarius, artium professor in Academia Lipsensi.

Nicolaus Picus, Chemnicensis Ecclesiæ pastor & superin.

Georgius Hala, Cignensis Ecclesiæ pastor & superinten.

Ioannes Schreyer Ecclesiæ Grimmenſis pastor & superintendens.

Augustinus Himmelius, Ecclesiæ Aldenburgerſis pastor & superintendens.

Iacobus Vuigandus, Ecclesiæ Vucissenfeldensis pastor & superintendens.

Ioannes Bucherus, ecclesiæ Oſchizenſis pastor & superintendens.

Ioannns Rutelius, ecclesiæ Salzenſis pastor & superinten.

Ioannes Vuclenderus, ecclesiæ Eckersbergenſis pastor & superintendens.

Iacobus Klapſius, ecclesiæ Hanenſis pastor & superintendens.

Martinus Vuolſius, ecclesiæ Choldicenſis pastor & superintendens.

Valentinus Braün, ecclesiæ Dobelnensis pastor, & superintendens;

Georgius Mor, ecclesiæ Torgensis pastor et superintendens.

Sebastianus Froſchelius, Diaconus ecclesiæ Vitzbergenſis,

Lucas Hezerus, Diaconus Vitzbergenſis.

Necesse est interrogatos recitare doctrinam, praesertim cum accusantur Ecclesiae, quod uel errore falsa dogmata sparserint, aut receperint: uel petulantia moueant seditiones, et à communi sensu temerè discedant propter ambitionem, odia, auaritiam, cupiditatem uindictæ, aut alios prauos affectus. Itaque & iussi, tuerè & bona fide iterum recitabimus doctrinam in Ecclesiis nostris sonantem: quam & si alij magis, alij minus eruditè aut perspicuè tradunt, tamen sine discordia in fundamento omnes pastores in Ecclesijs nostris amplectuntur.

Quamquam autem scimus periculosam esse ueritatis confessionem, tamen propter multas honestas causas eam non grauatim repetimus. Primum, quia cum multa falsa crimina apud Reges & apud exterarum nationes in nos cõferantur, et odia contra nos uarijs calumnijs accensæ sint, hæc commemoratio mendacia illa refutabit, & aliorum iracundiam leniet. Deinde, sæpius repetere doctrinæ explicationem, Deo gratum est: & aliqui cognitis fontibus, ad ueritatem inuitantur. Necessè est nos etiam ad posteros relinquere publica testimonia, digna fide, opposita falsis criminationibus, ne posteritas de nobis secus iudicet: & ut aliqui his nostris testimoniis commonefacti, ueritatem inquirant, & in ueris sententijs confirmentur:

Speramus etiam, eos qui considerabunt historiam seriè, & initia horum certaminum, intellectuuros esse, nos nec errore nec ulla praua cupiditate hanc doctrinam amplexos esse, & tueri.

Nullum maius scelus est, quàm agnitæ ueritati aduersari. Sicut scriptum est: Blasphemia spiritus nõ remittetur.
Nos

Nos igitur, cum audiuissemus perspicuam ueritatem de rebus necessarijs, de pœnitentia, de fide accipiente remissionem peccatorum, de lege, de gratia, de uera inuocatione, de discrimine uerorum & falsorum cultuum, de usu sacramentorum, & alijs necessarijs doctrinæ partibus, adsentiri, & Deo gratias agere pro hoc immenso beneficio oportuit, quod reddita Euangelij luce, plures ad se conuertit. Cum enim scriptum sit, Pater sanctifica eos in ueritate tua, Sermo tuus est ueritas: Ecclesia colligitur non falsis opinionibus & superstitionibus, sed incorrupta Euangelij uoce. Itaque si constabit genus doctrinæ, quod amplexi sumus, uerum & necessarium esse Ecclesiæ, non sophisticum, non seditiosum: nō existimemur aut errore lapsi, aut curiositate, aut odio disciplinæ, ac leuitate, & licentiæ dulcedine, aut alijs prauis cupiditatibus impulsī, ut nouis opinionibus adplauderemus.

Initium autem his disputationibus præbuit contentio de Indulgentijs: quas cum monachus Tecelius in his regionibus uenales circumferret, & in earum præconijs multa tetra mendacia scurrili impudentia spargeret, officinatio pios doctores cogebat, hos furores reprimere.

Edidit igitur D. Lutherus propositiones piæ & modeste scriptas, ad erudiendas & commonefaciendas Ecclesias de tota doctrina pœnitentiæ. Hic pugnare Tecelius incœpit, non solum clamoris concionibus, & suorum satellitum scriptis, sed etiam fulminibus condemnationum & excommunicationum.

Accitò ex Germania Romam perlata est fama horum certaminum, & duos statim belli socios habuit Tecelius Romæ, Magistrum Palatii, & in Germania Eccium, qui

Leonis bullam Roma attulit. Lutherus, quia ueritatis defensionem abijcere non potuit, & tot modis irritabatur, edidit Defensiones copiose scriptas, in quibus ut causarum magnitudo & uarietas poscebat, de multis partibus doctrinæ Ecclesiasticæ dici necesse fuit.

Cum igitur multi errores & abusus in Ecclesia multis iam seculis hæreant, quos multi docti & pii etiam ante hæc tempora & deplorarunt & taxauerunt, fieri non potuit, quin hi errores & abusus reprehenderentur, cum de fontibus harum controuersiarum dicendum esset.

Quanquam autem & fuerunt, & sunt, & erunt dissimilia hominum iudicia, tamen res ostendit, Deum uoluisse depulsis tenebris apud multos restituere ministerium Euangelij, & ueram inuocationem, & hac repurgatione doctrinæ passim sibi æternam Ecclesiam colligere. Nec uero dici potest, nullos fuisse, aut esse errores in doctrina & traditionibus aduersariorum.

Maximè necessarium est, in Ecclesia extare doctrinam de pœnitentia, & de fide accipiente remissionem peccatorum incorruptam & perspicuam. Manifestum est autem, de hac præcipua parte doctrinæ Ecclesiasticæ multos perniciosos errores & labyrinthos tradi & confirmari ab aduersarijs. Extant enim libri, qui inde usque trecentis annis in multorum manibus sunt.

Quanta contumelia est aduersus filium Dei, quod dicunt homines mereri remissionem peccatorum proprijs operibus, & iustos esse impletionem legis? Deinde cumulant errores, cum nemo sciat, quando satis habeat operum, iubent homines perpetuo dubitare, an habeant remissionem peccatorum, & an placeant Deo.

Hic

Hic de mediatore filio Dei, et de fide accipiēte gratuitā remissionē peccatorū, & uincēte dubitationem, silentium est in aduersariorū scriptis. Hi errores prorsus ethnica somnia sunt, et cōplectunt aliud magnū chaos errorum.

Fingunt deprauationem in humana natura, quā nominatur mala concupiscentia, non esse peccatū: id est, nō esse malum pugnans cum lege Dei. Fingunt obedientiā, quā prāstari potest in hac uita, esse impletionem legis, & hominem hac impletionē legis coram Deo iustum esse. Postea in doctrina poenitentiae finxerunt inextricabilia deliramenta, oportere contritionem sufficientem esse, & hanc mereri gratiam.

De confelsione, flagitant enumerationem singulorū delictorum: quā est carnificina conscientiarum, impediens fidem & inuocationem.

Nomen satisfactionum non intellectum, falsō transulerunt ad compensationes pro peccatis: et finxerunt opera non debita cultus Dei esse, & compensationes.

Postea res ad quēstum translata est. Excogitatae sunt indulgentiae, ne ab ipsis quidem intellectae, qui uenales circumferebant. Et hae praestigiae obscurabant doctrinā de filio Dei, de uera conuersione, de fide, de inuocatione, de ueris cultibus.

Erat ignota tota haec consolatio, necessaria oibus, quō cōuersus ad Deum sit iustus, & placeat Deo: quā de re in scriptis monachorum leguntur tū Pharisaica opinio, nec ostenditur discrimen iusticiae fidei et disciplinae.

Præterea in multis regionibus aut silent conciones ferè toto anno, aut si quę sūt, plenę sunt uanitatis. Nō enim cōtinent doctrinā de beneficijs filij Dei: sed indocti recitant fabulosas historias de sanctis, aut supersticiosas

nantias traditionum, & doctiores ostētant philosophiā:
nunc utriq; docti & indocti, tantum conuiciantur Lu-
theranis, & damnant incognita.

Præterea intueantur oculi ea quæ fiunt in ipso-
rum templis. Omnia plena sunt inuocatione hominum mortuo-
rum. In multis locis adhuc prostrati ad statuas, inuocant
alii alia numina, & aliis de causis. Ab Anna petuntur di-
uitiæ, ut à Iunone: à Georgio uictoriæ, ut à Marte. deniq;
ab aliis alia. Hi furores manifestè contumeliosi sunt ad-
uersus Deum. Quantum manifestæ turpitudinis oritur
ex lege de cœlibatu? Quàm multi homines tot seculis,
alioqui amantes uirtutem, polluti sunt horrendis pecca-
tis, propter hoc uinculum, qui tandem desperatione & æ-
ternis pœnis oppressi sunt?

Vita monastica plena est falsarum opinionum & su-
perstitionum, & multæ bonæ mentes pereunt ibi, ignorā-
tes Euangelium, & implicite laqueis stultarum & impi-
arum traditionum. Ita & in reliqua Ecclesia, multæ fal-
sæ opinioniones de humanis traditionibus à monachis & an-
tea sparsæ sunt, quæ fidem & inuocationem, et ueros cul-
tus alios à Deo mandatos obscurauerunt.

In templis etiam palàm cernitur multiplex prophana
tio cœnæ Domini, quam summa reuerentia administrari
oportuit. Legunt Missas, & offerunt, ut loquuntur, plu-
rimi sacrificuli, ignorantes quid agant. Tantum consue-
tudini obtemperant, aut seruiunt uentri.

Alii supersticiosi, qui plus cogitant de hoc suo opere,
singunt se opus facere toti Ecclesiæ necessarium, quod
mereatur facienti & aliis remissionem peccatorum. Po-
stea fit aucupium maximi quæstus, fiunt sacrificia pro
mortu

mortuis. Et templa magis occupata sunt funerum care-
monijs, quàm uoce cōcionum, aut exercitijs uiuentium.

Nec populus rectè docetur apud aduersarios de usu
sacramenti: quia docent monachi, sumentes ex opere
operato, ut loquuntur, accipere remissionem peccato-
rum. Et una pars sacramenti populo adimitur: altera
pars etiam extra usum institutum circumfertur, & ado-
ratur contra rationem sacramenti: & additæ sunt falsæ
opiniones multe. Nihil dicunt hi de iusticia fidei, & de ue-
ro usu sacramentorum: quæ non sunt merita, sed testi-
monia confirmantia fidem, ut suo loco dicemus.

Hos morbos in Ecclesia si quis aut dissimulare, aut ex-
cūsare uult, facit iniustè, & inter eos est de quibus dicit:
Væ uobis qui dicitis malum bonum, &c. Sunt enim pu-
blice notis omnibus, non fascinatis tetra hypocrisis.

Diximus pauca de erroribus doctrinæ, & cultuum.
Iam Episcoporum aula aspiciantur, ubi non de commu-
nibus aularum uicijs & miserijs querimus, quales sunt
in omnibus etiam paruis familijs, sed de neglectione præ-
cipui officij. Ordinatio ministrorum, inspectio Ecclesia-
rum, gubernatio studiorum doctrinæ, cura disciplinæ:
hæ summæ res initio commendatæ fuerunt Episcopis,
quas ferè ubique ab eis negligi manifestum est. Ita tene-
bræ, idola, disciplinæ laxatio peruaferunt in Ecclesiam,
Episcopis negligētibus sui muneris officia. Nunc magis
negligunt, quàm antea: & addunt tyrannidem aduersus
homines innocentes, ut idola & impias leges stabiliant.

Est & omnibus doctis nota uanitas Constitutionum
& opinionum, quæ tribuunt Romano Episcopo etiam
authoritatem regiam: qua opinione inflati Pontifices,
sepe magna bella accenderunt

Nō igit̃ nobis obijci pōt, nos falso queri de ecclesiastica gubernatiōe, & seditiose aduersari gubernatoribus, sine iustis causis; ac nos potius serere nouas ac perniciosas opiniones. Multi enim tetri errores, & multi abusus adeo manifesti sunt, ut facillimē agnosci & iudicari ab oībus cōmuni sensu præditis possint. In talibus cum regulæ seruandę sint, Non habebis Deos alienos; item, Blasphemia spiritus non remittitur; item; Si quis aliud Euangeliū docet, anathema sit; necesse est nos dissentire ab ijs qui mendacia & idola stabiliunt, & sonare nostrā cōfessionē, quā in re & intra iustas metas māsimum. Fideliter uniuersam doctrinā Ecclesię, inquisitis fontibus, tradidimus, & tantum docendo eā propagauimus. Nō fuimus tubę seditionum: imò scriptis Lutheri magis illustrata & ornata est politica potestas, quā ullis scriptis aliorū post Apostolos. Vt autem antea in multis scriptis sine ulla ambiguitate simpliciter recitauimus doctrinā & cæremonias Ecclesiarū nostrarū, ita & nunc eandē cōmemorationē sine ambiguitate & sine corruptelis exhibemus: in qua satis conspiciunt oēs uerē iudicantes hoc tēpore, & ad posteror, nos fideliter retinere consensum Ecclesię catholicę Domini nostri Iesu Christi, & illustrare doctrinā necessariam ad agnitionē filij Dei, & ad salutē hominū; et nō mouere curiosas aut inutiles quæstiones. Et offerimus nos ad piam declarationem, in quacuncq; parte flagitabitur.

DE DOCTRINA.

CUm certissimum sit, Deum sibi in genere humano, propter filiū, & per eū, colligere æternā Ecclesiā uoce doctrinę, quę scripta est in libris Prophetarum & Apostolorum; adfirmamus clarē coram Deo & uniuersa

uerſa Eccleſia in cœlo & in terra, nos uera fide amplecti
omnia ſcripta Prophetarum & Apoſtolorum: & quidē
in hac ipſa natia ſententia, quę expreſſa eſt in ſymbolis,
Apoſtolico, Niceno & Athanaſiano. Et hæc ipſa ſymbo
la, & eorū natiuam ſententiam ſine corruptelis ſemper
conſtanter amplexi ſumus, & Deo iuuāte, perpetuo am
plectemur, Et in hac fide uerum Deum, qui ſe patefecit
in Eccleſia ſua, miſſo filio, & additis illuſtribus testimoni
is, inuocamus cum omnibus ſanctis in cœlo & in terra.
Et extant noſtræ enarrationes in ſymbola, comprehen
dentes totum doctrinæ corpus & fundamentum, quæ
oſtendunt hanc noſtram aſſeuerationem ueriſſimā eſſe.

Damnamus etiam conſantiſſimē omnes furores, qui
pugnant cum ſymbolis: ut ſunt Ethnicorum, Iudeorum,
Mahometiſtarum, Marcionis, Manichæorum, Samofate
ni, Arii, Pneumatomachorum, portentofæ opinionones, et
aliæ, condemnatæ ueris Eccleſiæ iudicijs.

Cum autem controuerſiæ, quę exortæ ſunt, præcipuē
pertineant ad duos articulos ſymboli, uidelicet ad articu
lum, CREDO remiſſionem peccatorum. Item; CRE
do Eccleſiā ſanctā catholicā, Oſtendemus harū cōtrouer
ſiarū fontes, quib. cōſideratis intelligi poterit, noſtras de
claratiōes ipſam Euāgelij uocē eſſe, et ab aduerſarijs cor
ruptelas in Eccleſia ſparſas eſſe. Ac primum de articulo:

Credo remiſſionem peccatorum.

Hic multę & magne corruptelæ adſingunt ab aduer
ſarijs: Credo, imō dubito, inquiūt. Itē: Tunc credam cū ſa
tis habebo meritorū. Item non dicunt: Credo remiſſionē
ppter filiū Dei certō dari gratis, nō ppter ulla noſtra me
rita, aut ullā dignitatem noſtrā: item non recte enarrant

peccatum, & fingunt hominem legi Dei satisfacere posse, & legis impletiōe iustum esse coram Deo in hac uita, Ideo primū de peccato, & causa peccati, fideliter retineamus doctrinam ueræ Ecclesiæ Dei.

Cum Essentia diuina sit unica, æternus pater, coæternus filius imago patris, & coæternus spiritus sanctus à patre & filio procedens, immensę sapientię, potentię, bonitatis, uerax, iusta, benefica, casta, liberrima, sicut ipse se describit in lege sua: & condiderit angelos et homines ideo, ut suam lucem, sapientiam & bonitatem in omni æternitate eis cōmunicaret, & essent tēpla Dei, in quibus Deus habitaret, ut esset Deus omnia in omnibus, ut Paulus loquitur: cōdidit initio eos iustos, & bonos, id est, cōgruentes cum mente & uoluntate diuina, & placentes ipsi, ac dona attribuit, uidelicet illustrem notitiā de Deo, & de uoluntate eius, ut intelligerent se conditos esse à Deo, & ad obedientiam ipsi præstandam, attribuit & libertatem uoluntatis, ut nominant, & reuera uoluit obedientiam, sicut scriptum est, Non uolens Deus iniquitatem tu es. Sed Diaboli & homines libertate suæ uoluntatis abusi, defecerunt à Deo, & hac inobedientia facti sunt reitæ Dei, & amiserunt rectitudinem, in qua conditi erant.

Itaq; libera uoluntas in diabolis & hominibus causa fuit eius lapsus, non uoluntas Dei, qui nec uult peccatum, nec adprobat, nec adiuuat, sicut scriptum est: Cum mendacium loquitur diabolus, ex proprio loquitur, & pater est mendaci, Et primæ Ioan. 3. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quia ab initio diabolus peccat. Est autem peccatum, quicquid est contrariū iustitię Dei, quę est ordo in

do in mente diuina, quem & postea sua uoce in Lege & Euangelio expressit: siue sit inobedientia Originalis, siue actualis, propter quam & rea est persona iræ Dei, & damnatur æterna pœna, nisi fiat remissio in hac uita propter filium mediatorem.

Damnamus etiam furores Marcionis, Manichæorū, & similes, pugnantes cum uero consensu Ecclesiæ Dei in hac tota quæstione.

DE PECCATO ORIGINIS.

DE peccato Originis perspicuè etiam adfirmamus, nos retinere consensum ueræ Ecclesiæ Dei inde usque à primis patribus, Prophetis, Apostolis, & ab Apostolorum discipulis, usque ad Augustinum & deinceps traditum: & expressè damnamus Pelagium, & oēs qui similia deliramenta Pelagianorum in Ecclesiā sparserunt. Ac dicimus, oēs homines post lapsum primorū parentum, qui nascuntur ex cōmixtione maris & foemine, nascentes secum adferre peccatum originis, sicut Paulus inquit Rom. v. Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & Eph. 2. Eramus natura filij iræ, sicut & ceteri.

Nec nobis displicet definitio usitata, dextrè intellecta: Peccatum originis est carentia iusticię originalis, debitæ inesse: quia iusticia originalis non tantum fuit acceptatio generis humani coram Deo, sed etiā in ipsa natura hominum lux in mente, qua firmiter adsentiri uerbo Dei poterat: & conuersio uoluntatis ad Deum, & obedientia cordis congruens cum iudicio legis Dei, quę menti insita erat. Ac fuisset homo templum Dei, ut antea dictum est.

Hęc omnia complexam esse iusticiam originis, potest

ex hoc dicto intelligi: Homo conditus est ad imaginem & similitudinem Dei, quod interpretatur Paulus inquiens: Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iusticia & sanctitate uera, ubi certe intelligit sanctitatem ueram, omnes uirtutes fulgentes in natura nostra diuinitus, non arte adscitas, aut disciplina comparatas, ut nunc umbræ uirtutum qualescūq; sunt in hominibus ascite. Cum autem consideratur quid significet iusticia originalis, deinde minus obscura est opposita priuatio.

Est itaque peccatum originis, & propter lapsū primorum parentum, & propter hanc deprauationem quæ lapsū secuta est, nascentes reos esse iræ Dei, & dignos æterna damnatione, nisi fiat remissio propter mediatorem, Et hæc deprauatio est, carere iam luce Dei, quæ in nobis fulsisset, & est auersio uoluntatis nostræ à Deo, & cōtūmacia cordis repugnans legi mentis, ut Paulus loquitur: & hominem non esse templum Dei, sed miseram massam, sine Deo, & sine iusticia.

Hos defectus & hanc totam deprauationem, dicimus esse peccatum, non tantum pœnam peccati, & rem indifferentem, sicut multi sententiarij dicunt, hæc mala tantū pœnam esse, & rem indifferentem, & non peccatum, & extenuant malū originis, & fingunt postea, hoies posse legi Dei satisfacere, & propria legis impletione iustos esse.

Vitandæ sunt in Ecclesia ambiguitates. Ideo expresse nominamus hæc mala deprauationem, quæ sepe ab antiquis scriptoribus nominatur mala concupiscentia.

Discernimus autem appetitiones in natura conditas, à confusione ordinis, quæ post lapsū accessit, sicut Ier. 17. dicitur, Præuū est cor hominis, & Paulus inquit, Scius

gl.
us
eū
lli-
tu
pa-
mi
cia
h.
o-
la-
a
m.
ois
tu
ni-
m
us
lif
tū
&
Te
e.
Te
ti-
s,
r.
e
s

sus carnis inimicitia est aduersus Deum. Hanc malam cō
cupiscentiam dicimus esse peccatū; & adfirmamus hanc
totam doctrinam de peccato, sicut in Ecclesiis nostris p-
ponitur & declaratur, perpetuum esse ueræ Ecclesiæ
Dei consensum.

DE REMISSIONE PECCATORVM

et iustificatione.

D Ictum est suprà, has controuersias pertinere ad ex-
plicationem duorum articulorum symboli: Credo
remissionem peccatorum, &: Credo Ecclesiā san-
ctam catholicam. Nec de rebus non necessarijs, aut leui-
bus dicimus. Maximè necessarium est, in Ecclesia recte
proponi doctrinā de pctō, & intelligi quid sit peccatū, et
cōspici discrimen inter iudicia politica & iudicium Dei.

Cū autem non recte qstendant aduersarij quid sit
peccatum, ut iam dictum est, confirmant malam securi-
tatem in hominibus, & multas falsas opiniones. Postea e-
tiam quid est tristius, q̃ hoc summum beneficium, Re-
missionē peccatorum, & liberationem à morte æterna,
uel obscurare, uel ignorare: Cum q̃ nec discrimen sit in-
ter Ecclesiam & alios homines, extincta luce de gratui-
ta remissione peccatorum propter filium, & de fide, qua
accipi remissionem oportet, nec consolatio sit alia retra-
hēs nos ex morte æterna, nec inuocatio uera sine hac cō-
solatione fieri possit: & Deus ipse toties præceperit au-
diri filium, & custodiri Euangelium, qd est mirandum
decretum prolatum ex arcano consilio diuinitatis, cū
ignotum esset omnibus creaturis, maximè necessarium
est, uerā de remissione doctrinam retineri incorruptam.

Sed omnibus ætatibus, inde usq; à primis patribus

sparsæ sunt præstigiæ à diabolis contra ueram doctrinā de filio Dei, præsertim in hoc articulo: quos tamen subin de refutauit Deus, excitatis rursus bonis doctoribus, ne funditus interiret Ecclesia. Ostenderunt Adam, Seth, Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, & alij deinceps, uerū discrimen Ecclesię Dei, & aliorum hominum: & docuerunt, Ecclesię traditam esse promissionem de mediatore filio Dei, & de remissione peccatorum, & hęc fide accipiendam esse gratis, propter mediatorem.

Et alligauerunt inuocationem ad hunc Deum, qui se patefecerat edita promissione de mediatore, & habuerunt externos ritus diuinitus traditos, qui erāt signa promissionis, & nerui publicę congregationis.

Hos ritus, omissā doctrina promissionū & fidei, magna pars multitudinis imitata est: et cum adfingeret hęc persuasione, homines his ritibus mereri remissionem peccatorum, cumulauit ritus, et paulatim processit audacia, ut fit, ut alij alia numina fingerent. Ita discesserūt Ethnici à uera Dei Ecclesia, et ab agnitione ueri Dei, et promissione redemptoris. Idem accidit post Moysen, Institutæ erant ceremonię hanc ipsam ob causam, ut essent commonefactiones de mediatore: sed multitudo oblita promissionis de mediatore, de doctrina fidei, de gratuita remissione propter mediatorem, finxit remitti peccata propter sacrificia, et ritus illos, et hac superstitione cumulauit sacrificia, et oblita est mediatoris, et fuit sine uera consolatione, et sine uera inuocatione. Idē accidit post Apostolos amissā luce Euangelij, in qua proponitur gratuita remissio propter mediatorem accipienda fide: quæ sita est remissio per exercitia monastica, per cœlibatum, per
uarias

per varias obseruationes, per oblationem in Missa, per
intercessionem hominum mortuorum, & multæ mon-
strôsæ superstitiones excogitatæ sunt, ut historiæ totius
ecclesiæ post Apostolos ostendunt.

Aduersus hos errores immensa misericordia Deus su-
binde uocem Euangelij restituit, ac ut in populo Israel
subinde prophetas excitauit, qui doctrinam repurga-
rent: ita in Ecclesia, post Apostolos, cùm scripta Orige-
nica & Pelagiana, & populi superstitio puritatem Euan-
gelij corrupissent, tamen uelut in caligine rursus accen-
sa est lux ab Augustino: & hunc secuti sunt Prosper,
Maximus, & alij, qui falsas opiniones in hoc articulo
taxauerunt.

Postea natis monachis, cùm rursus latè uagaretur o-
pinio, quæ fingit homines mereri remissionem operibus,
fuerunt tamen aliqui rectius sentientes, etiam si funda-
mento stipulas adderent: ut Hugo, Bernhardus, Gili-
bertus, Guilhelmus Parisiensis, Taulerus, Ambrosius, Vve-
selus, & alibi alij. Et nunc uoce Lutheri magis illustrata
est, & perspicuè restituta Euangelij doctrina, & mon-
stratus agnus, sicut Baptista inquit, Ecce agnus Dei, qui
tollis peccata mundi. Qui credit in filium, habet uitam
æternam, qui nō credit, manet ira Dei super eum. Hanc
ipsam uocem Euangelij incorruptam sonant etiam Ec-
clesiæ nostræ: & expressè discernimus disciplinam, seu
iusticiam, quam potest efficere homo non renatus, à iu-
sticia fidei, & nouitate de qua concionatur Euangelium.
Dicimus, omnes homines disciplina coercentes esse, id
est, illa iusticia, quam etiam non renati præstare debent,
& ut cuncti possunt, quæ est obedientia in externis actio

nibus, iuxta omnia præcepta Dei ad omnes hominēs per
tinentia. Quia Deus in homine post lapsum reliquit hāc
libertatem, ut rationi & uoluntati possint utcūq; obe-
dire externa mēbra, in externis motibus cēdis uel omit-
tendis; ut Achilles potest gladiū stringere, aut recondere
in uaginam; Scipio potest cohercere mēbra, ne attingat
alterius sponsam, ut hęc suo loco recte, & copiose
declarantur.

Hanc disciplinam à Deo præceptam esse, & puniri e-
ius uiolationem præsentibus pœnis & æternis, in his qui
nō cōuertunt ad Deum, certissimum est, iuxta illa dicta:
Lex est posita iniustis. Item: Qui gladium acceperit gla-
dio peribit Item, Scortatores & adulteros iudicabit
Deus. Item, Væ qui spoliās, quia spoliaberis.

Et si autem omnes homines hac disciplina suos mores
regere debent, et Deus imperia seuerè hanc disciplinam
tueri iubet, & ipse horribilibus pœnis declarat iram suā
aduersus hanc externam contumaciam: tamen hęc ex-
terna disciplina etiam sicubi est honestissima, nequaquā
est impletio legis, nec meretur remissionem peccato-
rum, nec est iusticia illa qua coram Deo accepti sumus:
nec lux illa fulgens in natura hominum, sicut fulsit in no-
bis iusticia indita in creatione, aut sicut fulgebit noua iu-
sticia in uita æterna. Sed tota hęc disciplina est qualiscun-
q; externa gubernatio, similis folio ficus, quo tegunt nu-
ditatem suam primi parentes post lapsum. Nec magis
tollit peccatum, & naturæ corruptionem & mortem,
quam tollebat illæ frōdes fici. Ideo Paulus toties clamat,
nō tolli p̄ctm̄ lege, Rom. 7. Ex operibus legis non iustifi-
cabis omnis caro coram eo, & Rom. 8. Cum legi impossi-
bile

bile esset iustificare, etc. et Gal. 2. Si per legem iusticia est, frustra Christus est mortuus. & ad Tit. 2. Nō ex operib. iusticię quę fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluauit nos.

Et contumelia est filij Dei, fingere ulla nostra opera merita esse, seu precium remissionis peccatorum, & esse propiciationes pro peccato. Ideo Pharisaica illa & Pelagiana deliramenta clarē damnamus, quę fingunt disciplinam illam esse impletionem legis Dei; item mereri remissionem, seu de congruo, seu de condigno, uel esse iusticiam qua homines coram Deo sint accepti. Sed filius Dei Dominus noster IESVS Christus, qui est imago eterni patris, constitutus est mediator, propiciator, redemptor, iustificator & saluator. Huius unius obedientia & merito placatur ira Dei, ut Rom. 3. dicitur: quem posuit propiciatorem per fidem in sanguine eius. & Heb. 10. Impossibile est sanguine taurorum tolli peccata. Ipse autem unicam pro peccatis offerens hostiam, in perpetuum sedet ad dexteram Dei., & c.

Etsi autem causas huius mirandi consilij, cū hoc modo redimendum fuerit genus humanum, nondum in hac infirmitate cernimus, sed postea discendę erunt in omni æternitate, tamen hæc initia nunc discenda sunt.

Conspiciuntur in hac uictima, iusticia & ira Dei aduersus peccatum, & immensa misericordia erga nos, & amor in filio erga genus humanum. Tanta est iusticię seueritas, ut non sit facta reconciliatio, nisi pœna persolueretur. Tanta est irę magnitudo, ut æternus pater non sit placatus nisi deprecatione & morte filij. Tanta misericordia, ut filius pro nobis datus sit. Tantus amor in filio

erga nos, ut hanc ueram & ingentem iram in se deriuauerit. Harum maximarum et arcanarum rerum confiderationem in pectoribus accendito tu FILI DEI spiritu tuo sancto, ut uerè expauescamus agnitione iræ, & rursum uera consolatione erigamur, & te in omni æternitate celebremus.

Vt autem beneficia huius mediatoris nota essent generi humano, & nobis applicarentur, edita est promissio statim initio post lapsum primorum parentum, & deinde sæpius reperita, & uoce prophetarum declarata: sed clarissimè recitata per ipsum filium, & deinde per Apostolos; & institutum est ministerium docendi, & propagandæ promissionis, & condita ecclesia, & subinde instaurata hac ipsa uoce de filio Dei propiciatore. Per hoc ministerium semper fuit, est & erit efficax filius Dei in creditibus, sicut Rom. 1. dicitur: Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. Et instaurat ipse hoc ministerium, cum inquit: Sicut misit me pater, ita ego mitto uos. Ite predicantes poenitentiam et remissionem peccatorum in nomine meo. Vult argui peccatum in toto genere humano, sicut inquit: Spiritus arguet mundum de peccato, quod non credunt in me. Et Rom. 1. Reuelatur ira Dei de celo super omnem impietatem & iniusticiam hominum. Vult Deus agnosci iram suam aduersus peccata omnia, & precipuè aduersus contemptum filii, sicut in Psal. inquit: Osculamini filium, ne irascatur, & pereatis de uia, etc. Vult nos uerè expauescere agnitione tenebrarum, & horrendæ prauitatis & contumaciæ nostræ. Et quidem ipse Deus iræ suæ sensu corda opprimit, ut inquit Ezech. Sicut leo contriuit omnia ossa mea. Et ad hoc iudicium
non

non solum uoce ministerij legis & Euangelij utitur, sed etiam omnes calamitates humanae sunt quasi uox legis, de ira Dei nos admonens, & omnes ad poenitentiam inuitans. Cum autem hac uoce peccata arguente mens perterrefacta est, audiat promissionem Euangelij propriam de filio Dei, & statuat sibi remitti peccata gratis propter filium Dei, Dominum nostrum IESVM Christum propiciatorem, per misericordiam, non propter contritionem aut dilectionem nostram. Hac fide cum erigitur, certum est donari remissionem peccatorum, reconciliationem & imputationem iusticiae, propter ipsius Christi meritum: & Christum in nobis efficacem esse, & suo spiritu sancto uiuificare credentes, et ex aeterna morte nos liberare, & facere nos simul haeredes uitae aeternae. Ita inquit Paulus Rom. 3. Decernimus fide iustificari hominem, sine operibus legis. Item, iustificamur gratis ipsius gratia, per redemptionem quae est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propiciatorem per fidem in sanguine eius, & Act. 16, Huic omnes prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere omnes qui credunt in eum.

Sunt autem nota uocabula. Fides significat non tantum historiam notitiam, qualis & in diabolis est, de quibus dicitur, Daemones credunt & contremiscunt: sed significat amplecti omnes articulos fidei, & in his hunc articulum, Credo remissionem peccatorum: Nec tantum alijs eam dari credo, sed mihi quoque.

Hac fides simul est fiducia ac quiescens in mediatore, iuxta illud: iustificati fide, pacem habemus. Ita loquitur Paulus de fide, quae assentiens omnibus articulis fidei,

promissionem intuetur & amplectitur: copulat enim fidem & promissionem. Roma. 4. Ideo ex fide, ut sit firma promissio.

In declaratione uocabuli iustificari, usitate dicitur: iustificari significat, ex iniusto iustum fieri, quod recte intellectum hic quoque quadrat. Ex iniusto, id est, reo & inobediente, & non habente Christum, fieri iustum, id est, absolutum à reatu, propter filium Dei, & apprehendentem fide ipsum Christum, qui est iusticia nostra, ut dicunt Ierem. & Paulus: quia eius merito habemus remissionem, & Deus iusticiam nobis imputat, & propter eum nos iustos reputat, & dato spiritu suo sancto nos uiuificat, & regenerat, sicut & Ioan. 5. dicitur: Hæc est uita in filio eius. Qui habet filium, habet uitam æternam: qui non habet filium Dei, uitam non habet. & Rom. 3. Ut sit ipse iustus, & iustificans. Quanquam autem simul inchoatur nouitas, quæ in uita æterna erit perfecta, ad quam recepti sumus: tamen persona in hac uita non propter nouas qualitates aut opera est iusta, id est, Deo accepta, & hæres uitæ æternæ: sed propter ipsum mediatorem passum, resuscitatum, regnantem, deprecantem pro nobis, nos obumbrantem, & uiuificantem. Quanquam enim sunt inchoatæ uirtutes, tamen adhuc sunt imperfectæ: & hærent in nobis reliquiæ peccati. Ideo tenenda est hæc consolatio, placere personam propter filium Dei, imputata nobis ipsius iusticia, sicut Romanorum. 4. dicitur: Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iusticiam. Item, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum resecta sunt peccata: itaque & correlative intelligenda est hæc oratio, Fide iustificamur hoc est, fiducia filij Dei iusti.

iustificamur, non propter nostram qualitatem, sed quia ipse est propiciator, in quo cor acquiescit, fiducia promissæ misericordiæ propter eum, quam fiduciam ipse spiritu suo sancto exuscitat, sicut inquit Paulus: Accepiſtis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.

Hic et de particula exclusiua dicendum est. Toties repetit Paulus uocabulum Gratis, qua uoce certissimum est excludi conditionem meritorum nostrorum. Ideo in Ecclesiis nostris dicitur: Fide sola iustificamur, quod sic intelligimus, & declaramus: Gratis, propter solum mediatorem, non propter nostram contritionem, seu alia nostra merita, donamur remissione peccatorum, & reconciliatione. Etsi enim contritio & aliæ uirtutes multæ cum fide, seu hac fiducia simul accenduntur: tamen hæc uirtutes non sunt causa, seu meritum remissionis peccatorum, nec propter eas persona placet, iuxta illud, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens, sed habet remissionem, & placet persona certò propter mediatorem, quem fide apprehendi oportet, ut ad Ephesios cap. 2. dicitur: Per quem audemus accedere in fiducia, quæ est per fidem in eum. Hæc tota doctrina fit illustrior in uera conuersione & quotidiana in uocatione piorum. Cum expauescimus agnitione iræ Dei, hæc una est firma consolatio, confugere ad filiū Dei, qui inquit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Item, Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut cōuertatur et uiuat. Item, Gratia exuberat supra peccatū. In his doloribus si doces hominem, dubitandum esse de remissione peccatorum, uincet do-

lor, & sequentur tristissimi fremitus aduersus Deum,
& desperatio, & mors æterna. Sed si doceas, fide uincen-
dam esse dubitationem, intelliget iam, uocabulo fidel
non tantum significari noticiã historiã, intelliget fiducia
niti solo mediatore, intelliget quid dicat his uerbis, Gra-
tis propter mediatorem, sola fide accipitur remissio, &
placet persona.

Hæc lucta omnibus temporibus aliquos erudit, ut
has ueras consolationes aliquo modo intelligerent. Est
enim Origenes, & multi scriptores & sententiarij, aliud
genus doctrinæ insyncerum pepererunt: tamen in Au-
gustino, & alijs quibusdam, leguntur dicta quæ osten-
dunt, eos ex his ueris fontibus etiã hausisse consolationes.

Quamquam autem interdum improprie loquuntur,
aut dissimilia dicunt, quia in loquendo negligentiores fu-
erunt: tamen quæ fuerit eorum perpetua sententia, si de-
xtrè iudicare uolumus, animaduerti potest. Augustinus
in Psal. 13, inquit: Qui sunt beati? Non illi, in quibus non
inueniet peccatam, in oibus inuenit. Omnes enim pecca-
uerunt, et carent gloria Dei. Si ergo in omnibus peccata
inueniuntur, remanet quod non sunt beati, nisi quorum
remissa sunt peccata. Hoc ergo Apostolus sic commen-
dauit: Credidit Abraham Deo et imputatum est ei ad ius-
ticiam. Hic certe Augustinus fidem intelligit fiduciam,
quæ accipit remissionem peccatorum, & quod est dictum
in Genesi, & in Paulo, prorsus intelligit sicut nos enarra-
mus. Alibi de spiritu & litera inquit, Ex lege timemus
Deum, & fide confugimus ad misericordiam. Bernhar-
dus in concione de Annunciatione, Necessè est primum
omnium credere, quod remissionem peccatorum habe-
re non

re non possis, nisi per indulgentiam Dei. Sed adde, ut credas & hoc, quod per ipsum peccata tibi donantur. Hoc est testimonium quod perhibet spiritus sanctus in corde tuo, dicens: Remissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus, gratis iustificari hominem per fidem. In hoc dicto perspicue & proprie citatur sententia Ecclesiarum nostrarum, & extant similia testimonia apud hunc autorem. Basilius etiam propriissime recitat nostram sententiam, in concione de Humilitate, his uerbis: Qui gloriatur, in Domino gloriatur, dicens quod Christus nobis factus sit sapientia a Deo, et iusticia, & sanctificatio, et redemptio, sicut scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Hæc est enim perfecta & integra gloriatio, in Deo, quando neque propter suam iusticiam quisquam efferret, sed agnoscit se indigere uera iusticia, fide autem sola in Christum iustificari.

Cum igitur ex his quæ iam dicta sunt, manifestum sit, quid significet uocabulum fidei, in hac propositione, *Fide iustificamur*: hinc intelligi potest, perniciose errare monachos, & alios qui iubent conuersos ad Deum dubitare an placeant Deo.

Hunc uulgarem errorem, de dubitatione, manifeste refutant hæc dicta: Iustificati fide pacem habemus. Item, Ideo ex fide ut firma sit promissio. Donec enim excrucietur dubitatione corda, fugiunt Deum, non acquiescunt in Deo, non inuocant. Et promissio sit eis inanis sonitus, quia non adscitiuntur ei.

Postremo Dei mandatum est æternum et immotum, ut credamus filio Dei, iuxta hoc dictum: Spiritus arguet mundum de peccato, quod non credunt in me. Item, lo

an. 5. Qui non credit Deo, accusat eum mendacij. Est autem insulsa cauillatio, quod dicunt, dubitandum esse propter nostram indignitatem, non propter misericordiam. Ideo enim edita est promissio, ideo filius Dei mediator constitutus est, quia nos indigni sumus: & ut Pater propter ipsum passum, resuscitatum, & deprecantem pro nobis, & habitantem in nobis, ac uestientem nos sua iusticia, certe sit propicius huic miseræ massæ, indignæ & plene sordium, iuxta illud: Nulla nunc condemnatio est his qui in Christo IESU ambulant. Absurdum est etiam, quod dicunt, nostræ indignitatis causa dubitandum esse. Non enim dubitandum est an displiceat indignitas, sed ueris gemitibus fateamur nos indignos esse, & apponamus promissionem, cui adsentiri mandatum Dei est.

Nec recte accommodatur ad hanc dubitationem, sententia in Ecclesiaste 9. Nescit homo an amore uel odio dignus sit. Amentia est fingere Salomonem hoc uelle, nec iustos, nec iniustos debere statuere, an placeant, an displiceant Deo; cum certissimum sit, perseverantes in scelerebus contra conscientiam, displicere Deo. Sed abducit nos Salomon à spectaculis externis ad uerbum Dei, quasi dicat: Ex rebus secundis non statuas te placere Deo, nec propter res aduersas displicere. Non ideo placet Alexander, quia uincit, & magno imperio potitur. Iob in calamitate, David in exilio, non ideo statuunt se abiectos esse à Deo, quia sunt ærumnosi. Non ex his euentibus seu externis spectaculis iudicet, sed ex uerbo Dei. Etiam in media calamitate affertur consolatio: Vivo ego nolo mortem peccatoris, &c. Sic Deus dilexit mundum, ut filium unigenitum dederit, ut omnis qui credit in eum, non pereat, &c.

at, &c. Denique error de dubitatione, prorsus Ethnica imaginatio est, ac Euangelium abolet, & in conuersione uerā consolationem ijs qui sentiunt iram Dei, adimit.

Docendi sunt potius homines, hanc certò uocem Euāgelij esse, ut filio Dei credamus, ac statuamus gratiam exuberare supra peccatum: ideoque repugnemus dubitationi, & eluctemur, & fide eam uincamus, ut accedere ad Deū, inuocare eum, et ei gratias agere possimus. Hi summi cultus horribiliter impediuntur, quandoque animi concutuntur fluctibus dubitationum, ut experientia ostendit. Hinc perspicuum est, quare decretū Tridētinę synodi, quod confirmat errorē de dubitatione, taxari necesse sit.

Ex his omnibus etiā intelligi potest, iuste reprehendi synecdochen eorum qui sic interpretantur Paulum: Fide iustificamur, id est, formata dilectione, ut ipsi loquuntur. Nam uocabulum fidei intelligunt tantum de noticia, & cogitant hanc esse sententiā: Fide iustificamur, id est, preparamur ad iusticiam, id est, ad ceteras uirtutes, quę sunt obedientia & impletio legis. Ita tantum hoc dicunt, Hominem esse iustum propter proprias uirtutes, deinde iubent dubitare, an sit ornatus illis habitibus, de quibus loquuntur.

Ostendimus autem suprà, fide significari fiduciam ac quiescentem in filio Dei propiciatore, propter quem recipimur & placemus, non propter nostras uirtutes, aut legis impletiōem. Cum autem in hac ipsa consolatione, fiducia, qua acquiescimus in filio Dei, uerè sit motus accensus à spiritu scđo, quo uiuificatur cor, & liberat ex eterna morte, dicif hęc cōuersio, regeneratio, loā. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu. Et sit homo iā uerè domi

ciliu n Dei, qui est in eo efficax, ut Ioā. 4. dicitur: Si quis diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ueniet ad eum & mansionem apud eum faciemus. Aeternus pater, & filius, spiritu suo sancto uiuificant, & renouant corda. In hac consolatione cum fide eriguntur, sicut Paulus inquit Gal. 3. Vt promissionē spiritus accipiat per fidem.

Non igitur loquimur de ociosa noticia: & errant impeniti, qui existimant remissionem peccatorum contingere ociosis sine aliquo motu animi, sine certamine, & sine sensu consolationis in ueris doloribus, in ea ætate quæ iā intelligere uocem doctrinæ potest, iuxta illud: Fides ex auditu est, auditus per uerbum Dei. Et quia conscientijs in pœnitentia consolationem proponimus, nō addimus hīc quæstiones de prædestinatione, seu de electione: sed deducimus omnes lectores ad uerbum Dei, et iubemus ut uoluntatem Dei ex uerbo ipsius discant, sicut æternus pater expressa uoce præcipit, Hunc audite. Non quærant alias speculationes.

Certissimum est, prædicationem pœnitentiæ ad omnes homines pertinere, & accusare omnes homines. Ita & promissio uniuersalis est, & omnibus offert remissionem peccatorum, iuxta illa dicta uniuersalia: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Item Ioan. 3. Vt omnis qui credit in eum, nō pereat. Rom. 10. Omnis qui credit in eum, non confundetur. Ite Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant eum. Rom. 11. Conclussit Deus omnes sub inobedientiam, ut omnium misereatur.

In hanc uniuersalē promissionem singuli se includāt,
& non

& nō indulgeant diffidentia, sed luctentur ut adsentiantur uerbo Dei, & obsequantur spiritui sancto, & iuari se petant, sicut dictum est: Quanto magis dabit spiritum sanctum petentibus?

Iam hic nota sit etiam doctrina de libero arbitrio. Semper in Ecclesia homines recte eruditi distinxerunt disciplinam & nouitatem spiritus, quæ est initium uitæ æternæ, et docuerunt, in homine libertatem uoluntatis talem esse, ad regendos externos motus membrorum, quæ etiam non renati utcunque disciplinam, quæ est externa obedientia iuxta legē, præstare possunt. Sed homo nequaquam potest se liberare à peccato, & morte æterna, uiribus naturalibus: sed hæc liberatio & conuersio hominis ad Deum, & nouitas spiritualis, fit per filium Dei uiuificantem nos spiritu suo sancto, ut dictum est: Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et uoluntas accepto spiritu sancto, iam nō est ociosa. Ac Deo gratias agimus pro hoc immenso beneficio, quod nobis propter filium, & per eum, dat spiritum sanctum, & nos suo spiritu regit: & damnamus Pelagianos & Manichæos, ut hæc suo loco copiosius explicamus.

DE NOVA OBEDIENTIA.

Totum beneficium filij Dei considerandum est. Itauult peccatum & mortem tollere, & nos ex regno diaboli eripere, ut prorsus abolito peccato & deleta morte, restituat in nobis eternam uitam, in qua nobis Deus cōmunicet sapientiam, iusticiam, & læticiam suā, & in qua sit Deus omnia in omnibus. Hoc summum beneficium inchoat in hac misera massa, in hac uita, sicut scriptum est: Superinduemur, sitamen non nudi reperi-

mur. Item: Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Itaque cum accipimus remissionem peccatorum, & reconciliati sumus & obsignati spiritu sancto, hæc bona effundere horrendus furor est: sicut describitur effundere in parabola de domo mundata. Et in epistola Petri dicitur: Si hi qui effugerunt condemnationem mundi, per agnitionem Domini & Saluatoris IESU Christi, his rursus impliciti succubunt, fiunt eis postrema deteriora prioribus. Effunduntur autem hæc bona, si quis non retinet fundamentum, id est, articulos fidei, siue sciens siue deceptus impia dogmata, seu idola recipiet. Item: si quis alioqui contra conscientiam ruit. Hæ regulæ sæpe repetitæ sunt, ut Gal. 5. Qui talia faciunt, regnum Dei non possidebunt. Necessaria igitur est cura uitandi tales lapsus. Hæc manifesta necessitas, proposita summa poena, uidelicet amissione uite eternæ, si quos non mouet ad bene operandum, hi sunt iam ex his de quibus dicitur: Qui facit peccatum ex diabolo est. Et sunt necessitatis causæ plures. Debitum, id est, ordo immutabilis, ut creaturæ Deo obtemperet. Ideo Paulus inquit: Debitores estis. Item: Cura uitandi poenas præsentis. Quia certissimum est, plurimos etiam electorum lapsos, horribiliter puniri in hac uita, ut inquit Ecclesia apud Micheam: Iram Domini portabo, quia peccauit ei. Et omnium temporum historiae horrenda exempla poenarum continent: ut Dauid, Salomon, Manasses, Iosias, Nabuchodonosor, & alij innumerabiles duriter castigati sunt. Quam in re hoc tristissimum est; quod in ipsis poenis multa noua peccata cumulantur, ut in seditione mota contra Dauidem, in dilaceratione regni propter delictum Salomonis. Et de necessitate bene operandi inquit

quit Dominus: Nisi abundauerit iusticia uestra plus supra ꝑ Phariseorum, nō intrabitis in regnum cœlorū. Cōsiderata autem necessitate, quæ multiplex est, sequuntur hæc quæstiones: Quæ opera sint facienda, quomodo fieri possint, quomodo placeant Deo, quæ habeant præmia, quod sit discrimen peccatorum: quæ excutiant spiritum sanctum, & quæ non excutiant.

QVÆ OPERA FACIENDA

sint.

Vult Deus & fidem & opera regi suo uerbo. Ideo tenenda est norma de bonis operibus, interioribus & exterioribus, quæ in his præceptis Dei cōtinetur, quæ ad nos pertinent. sicut Ezech. 23. dicitur: In præceptis meis ambulate. Et hæc opera interiora & exteriora fiunt cultus Dei, cū fiunt in fide, & referuntur ad hūc finem, ut Deus hac obedientia celebretur. Dictum est autem suprâ, externam obedientiam seu disciplinam præstare posse etiam non renatos, ut honestè uiuit Cicerō, & benemeretur de toto genere humano in laboribus gubernationis, sed mens plena est dubitationum de prouidentia, nec nouit nec alloquitur uerum Deum in inuocatione, nec nouit promissiones, & semper dubitat an exaudiat, præsertim in calamitatibus, in quibus etiam Deo irascit: cogitat iniuste se adfligi, cū fuerit ciuis honestus, et utilis rei pub. Tales tenebræ in mente sunt magna peccata, quæ ratio sine luce diuina non satis iudicare potest.

Oportet igitur in renatis etiam interiorem obedientiam inchoari, ueram Dei agnitionem, timorem Dei, dolores in pœnitentia, fiduciam misericordiæ propter filium Dei promissæ, inuocationem, spem, dilectionem.

læticiam in Deo, & alias virtutes, & oportet eas referre ad debitum finem, scilicet ut Deo præstet obedientia.

Hi ueri cultus non possunt præstari sine luce Euangelij, & sine fide, quos aduersarij, qui uolunt uideri eximij præcones bonorum operum, nec intelligunt, nec flagitant, cum omittunt doctrinam de fide, quæ est fiducia misericordie, acquiescens in filio Dei, qui est præcipuum opus & summus cultus Dei.

De operibus non mandatis à Deo, infra dicemus. Et regula tenenda est: Frustra colunt me mandatis hominum. Sæpe autem in Ecclesia accidit, ut maiori cura seruentur humani ritus, quam præcepta Dei: imò ut auctoritas Pharisaicarum & iniustarum traditionum anteferatur mandatis diuinis, ut multis seculis, propter iniustam & impiam legem de coelibatu, præceptum Dei de uera castitate horribiliter uiolatum est. Considerandum est igitur discrimen legis, de quo rursus infra dicemus.

QVOMODO POSSINT FIERI

bona opera.

Magna est infirmitas hominum, et diabolus est acerrimus hostis, qui odio Dei grassatur in humanum genus, ac præsertim Ecclesiam Dei conatur dissipare, quantum potest, ut scriptum est à Petro: Vigilate, quia aduersarius uester diabolus, tanquam leo rugiens circumit quærens quem deuoret. Ideo quanquam externam disciplinam homines naturalibus uiribus ut cunctis præstare possunt, tamen sæpe uincuntur hac communi infirmitate. Sæpe diabolus etiam non feros homines impellit in tetra scelera, ut decepit Euam, impulit fratres Ioseph, Dauidem, & allos innumerabiles. Quæ igitur potest esse diligentia,
uel

uel circumſpectio, par aſtutiſſimo hoſti: Hic teneamus
dolciſſimam conſolationem: Apparuit filius Dei, ut de-
ſtruat opera diaboli. Cuſtos eſt filius Dei Eccleſiæ ſuæ, ſi
cut inquit: Nemo rapiet oues meas ex manibus meis. Ip-
ſe protegit nos, & ſimul ſpiritu ſuo ſancto confirmat mē-
tes in ueris ſententijs: & ut inchoat æternam uitā, ita &
motus bonos, fidem, dilectionem Dei, ueram inuocatio-
nem, ſpem, caſtiram, & alias uirtutes in cordibus accē-
dit. Nequaquam ſumus Pelagiani, ſed reuerēter gratias
agimus Deo æterno, patri Domini noſtri Ieſu Chriſti,
& filio eius I E S V Chriſto, & ſpiritu ſancto, cū p to-
to beneficio ſalutis reſtitutæ hominū, tum uero p hoc ip-
ſo beneficio, q in Eccleſia habitat filius Dei, & eā ſua de-
xtera protegit, & depellit à nobis diabolos, & in hac tan-
ta infirmitate noſtra nos ſuſtentat, et regit mentes et cor-
da ſuo ſpiritu ſancto, ut luceat in nobis ueri Dei agnitio,
& excitetur uera inuocatio.

Hæc beneficia nobis præſtari certò ſcimus, ſicut dul-
ciſſimè dictum eſt apud Zachariam: Effundam ſuper do-
mum Dauid, & habitatores Ieruſalem ſpiritum gratiæ,
& precum. Nominat ſpiritum gratiæ, quia in hac conſo-
latione teſtificatur filius Dei, obſignans nos ſpiritu ſan-
cto, quòd ſumus in gratia, & quòd liberemur ex dolori-
bus inferorum. Deinde nominat ſpiritum precum, quia
cū agnouimus remiſſionem peccatorum, iam nō fugi-
mus Deū, non fremimus aduerſus Deū: ſed accedimus
adeum uera fide & ſpe, petimus et expectamus ab eo
auxilium, diligimus eū, & nos ei ſubiſcimus: ita ſit incho-
atio obedientiæ. Eodem modo inquit Dominus: Ego ro-
gabo patrem, & alium paracletum dabit uobis, ſpiritum

ueritatis. Accendit spiritus sanctus lucē ueritatis in mentibus, & novos motus in cordibus, congruentes cum lege Dei: ut hoc tantum donum agnoscamus, & grati retinere studeamus, & assidue nos in tantis uitæ periculis iuari petamus. Nec est ociosa uoluntas, accepto spiritu sancto.

QVOMODO PLACEAT NOVA
obedientia.

Phariseus apud Lucam admiratur sese, & sibi placet, fasciatus hac persuasionē, quod legi satisficiat, & propter hanc qualemcūq; disciplinam Deo placeat. Tales sunt multi in genere humano, securi, propter qualemcūque umbram disciplinæ.

Sed horū arrogantiam sæpe accusat uox diuina, ut inquit Dominus Lucæ 13. Nisi pœnitentiā egeritis omnes simul peribitis. Et apud Ioan. Si dixerimus quod peccatū non habeamus, mendaces sumus. Ideo inanis est imaginatio, fingentium obedientiam placere sua dignitate, & esse meritum condigni, ut loquuntur, & iusticiam corā Deo, quæ sit meritum uitæ æternæ. Postea tamen addit, semper dubitandum esse an placeat obedientia, quia manifestum est, in singulis multum sordium esse, multa peccata ignorantia, & omissionis, multos nequos nō paruos. Hic necesse est recte erudiri cōsciētias de utraq; re, de infirmitate nostra, et de cōsolatiōe. Necesse est in renatis esse iusticiam bonæ cōscientiæ, & inchoatam obedientiā, ut dictum est. Et tamen in hac uita, in nostra natura, in anima, et in corde, adhuc ualde multum est sordium, quas illi magis cernunt & deplorant, qui plus lucis habent, ut Prophetæ & Apostoli, ut notā est Pauli querela: Video
aliam

aliam legem in membris meis, quæ repugnat legimen-
tis meæ, & me captiuum facit legi peccati.

Magna adhuc in singulis caligo est, multiplex ignoran-
tia, & multæ tristissimæ dubitationes, errores in consci-
entijs, orti ex diffidentia, ex falsis opinionibus, & inani
spe, multæ uiciosæ flammæ cupiditatû, multæ neglecti-
ones officij, fremitus & indignationes aduersus Deum
in pœnis: Deniq; stupor et insania est, nolle fateri timorē
et dilectionem Dei multo frigidiorē esse, quā esse de-
bebat. Hæ confessions repetitæ sunt in prophetarum et
Apostolorum concionibus. Psal. 43. Non intres in iudi-
cium cum seruo tuo, quia nō iustificabitur in conspectu
tuo omnis uiuens. & in. j. Ioan. 1. Si dicimus quod pecca-
tum non habeamus, nos ipsos seducimus, & ueritas non
est in nobis. Hęc confessio necessaria est, et arrogantia ra-
tanda. Reprehendendus etiam error aduersariorum,
qui fingunt homines in hac uita mortali legi Dei satisfac-
ere posse. Item, qui dicunt, Malum concupiscentiæ no-
biscum nascens non esse peccatum, nec malum pugnās
cum lege Dei, seu uoluntate Dei. Hos errores mani-
feste refutat Paulus Roma. 7. & 8. Postea etiam consola-
tio addenda est.

Primum statuatur renatus, se reconciliatum esse Deo,
sola fide, id est, fiducia mediatoris, & quanquam iam ha-
bitant in eo pater & filius & spiritus sanctus, iuxta illud:
Veniemus ad eum & mansionem apud eum faciemus: ita
men statuatur, personam iustam reputari propter filiū Dei
mediatorem & deprecatorem, gratis propter ipsius me-
ritū. Et manet Christus Deus et homo postea quoq; pro-
piciator & sūmus sacerdos, assidue p nobis interpellans.

Secundo; confiteatur uero dolore; adhuc in renato multa peccata & magnas sordes esse, dignas ira Dei. Tercio, tamen scias oportere inchoari obedientiam & iusticiam bonæ conscientie, & hanc, quanquam procul abest à perfectione legis, tamen in reconciliatis placere Deo, propter mediatorem deprecantem pro nobis, & suo merito regentem nostras ingētes & innumerabiles misérias. Ita propter eum & persona recipitur, & postea placent opera, & in utroq; fides lucet. Ideo Petrus inquit: Offerte hostias spirituales, acceptas Deo per Iesum Christum. Hæc consolatio proposita est in cap. 8 ad Rom. Nulla nūc condemnatio his, qui in Christo IES V ambulant. Et Rom. 6 Non estis sub lege sed sub gratia. Ibi hoc ipsum quaritur, an placeat obedientia, cū legi nō satisfaciatur. Respondet Paulus: Placere, quia non sumus sub lege, id est, damnati lege, sed sub gratia, id est, reconciliati, & accepti in gratiam. Rom. 8. Quis condēnabit? Christus pro nobis mortuus est & resurrexit, qui est ad dexterā Dei, & pro nobis interpellat, id est, Placent sancti propter interpellantem Christum. Hæc dicta opponenda sunt dubitationi, ne fides et inuocatio extinguatur, Nam dubitatio languēfacit inuocationem.

Postquam igitur scimus, & necessariam esse nouam obedientiam, & auxilium nobis certò donari, & placere hanc, quanquam mutilam & mendicam obedientiam, agnoscamus immensam Dei misericordiam, & p ea gratias agamus, & sit maior cura regendi omnes actiones: quia scimus & iuari nos, & Deo hanc obedientiam propter filium placere. Et semper in conspectu sit hæc necessitas. Si effundantur beneficia Dei, iustificatio & regeneratio

ratio, amitti uitam æternā, iuxta illud: Superinduemur,
sitamen nō nudirepieriur, et Rom. 8. Si quis spiritum
Christi non habet, hic non est eius. Ac semper in iustifi-
catione simul fit inchoatio nouitatis. Latro pendens in
cruce, habet bona opera interiora & exteriora; dolet se
peccasse, & fatei se iuste puniri. Deinde & fide agnoscit
Saluatorē, & petit ab eo salutem: ideoq; audit clarā ab-
solutionem, & concionem de uita æterna, & promissio-
nem, & acquiescit iam uoci Messia, & se Deo subiicit,
et non impatienter fert supplicium, sed lætatur agnitioe
Messia, & spe uitæ æternæ, & Deo gratias agit, prætere-
a, ut extet signum confessionis, refutat maledicentem
Christo. Hæc in eo sunt, ipso Christo socio supplicij ef-
fundente spiritum sanctum in cor eius, qui nouam lucē
et agnitionem ueram Messia, ueram fidem, inuocationē
& ueros pœnitentiæ motus, dilectionem Dei, spē uitæ
æternæ, & alias uirtutes in eo accendit.

DE PRAEMIIS.

Paulus inquit: Donum Dei est uita æterna per Chri-
stum IESVM Dominum nostrum, & reconciliati seu
iustificati, simul sunt cohæredes filij Dei, ppter Christū,
non propter propria merita, nituntur filio Dei mediatore,
non nostris meritis: ac fides accipiens remissionē pec-
catorum ac iustificationem, & spes uitæ æternæ, ut ex-
pressē dictū est: Hæc est uolūtas patris, ut omnis credēs
in filium, habeat uitam æternam. Et Rom. 5. Iustifica-
ti fide, pacem habemus apud Deum, per Dominum no-
strū Iesum Christum, per quem & accessum habemus fi-
de in gratiam hanc, in qua stamus & gloriamur spe uitæ
æternæ. Coniungit fidem & spem, & adfirmat utraq;

niti mediatore. Et manifestum est, spem non debere niti
nostris operibus, quia dictum est: Non iustificabitur in
conspetu tuo omnis uiuens: sed, ut propter solum filium
Dei agentes poenitentiam reputantur iusti fide, & pro-
pter eam & per eam uiuificantur: ita propter eum, et non
propter nostra merita, donatur uita aeterna: sicut latro
in cruce audit hanc promissionem, Hodie eris mecum in
paradiso.

Nec somnians est, filium Dei tamen preparationem ad
uitam aeternam nobis meruisse aut dare, nos postea no-
stris operibus mereri uitam aeternam, sed sit in conspectu
dictum dulcissimum: O mors ero mors tua, & pestis tua
o inferne. Propter filium Dei, & per eum, liberamur a mor-
te aeterna, & transferimur in uitam aeternam: sicut ipse in-
quit, Ego uitam aeternam do eis. Et i. Ioan. 5. Qui habet
filium, habet uitam aeternam. Ac sit spes certa & firma, si-
cut Petrus inquit: Perfekte sperate, id est, non dubia opi-
nione, sed firma spe expectate uitam aeternam, uidelicet pro-
pter mediatorum. Et recte Augustinus inquit: Totius fiduci-
ae certitudo est in sanguine Christi. Vtrumque certissimum
sit, agentem poenitentiam propter filium Dei gratis fide
accipere remissionem peccatorum, & iustificationem, &
hunc esse heredem uitae aeternae, sicut Paulus inquit: Qui
cunque spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei: Si autem filii,
heredes Dei, &c. Et tamen simul uerum est, eos qui effun-
dunt spiritum sanctum, deficientes a fide, aut ruentes con-
tra conscientiam, nec redeunt ad Deum per poenitentiam,
non esse heredes, sicut dicitur ad Gal. Qui talia agunt
regnum Dei non possidebunt. Et i. Timoth. i. Milita bona
militiam, habens fidem & bonam conscientiam, quam
qui

quidam repellentes circa fidem naufraglum fecerūt. Et
Matth. 23. Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Et
erunt hi in supplicium æternum, iusti autem in uitam æ-
ternam. Cæterum etsi uita æterna datur propter filium
Dei renatis, tamē simul etiam est merces bonorum ope-
rum, sicut dicitur: Merces uestra copiosa est in cœlis. Vt
patrimonium est merces laborum filij, etiam si propter
aliā causā filio attribuitur.

Præterea addidit Deus bonis operibus suas quasdam
promissiones, quare & pro bonis operibus sanctorum
tribuit Deus etiam in hac uita multa spiritualia, & cor-
poralia dona, aliās aliter, ut ipsi sua inenarrabili sapientia
uideatur. 1. Timothei. 4. Pietas habet promissiones præ-
sentis & futuræ uitæ. Marci. 10. Recipient centuplum
in hac uita, sed cum tribulatione, & post hanc uitam,
uitam æternam. Matthæi. 11. Qui dederit potum uni ex
minimis propter doctrinam, non perdet mercedem. Lu-
cæ 6. Date & dabitur uobis. Exodi 20. Honora patrem
& matrem, ut sis longæuus supra terram. Esaia 33. Pa-
tris ei dabitur, aquę eius erunt certæ: Regem in decore
uidebunt, id est, pro obedientia & bonis operibus De-
us dat tranquillās politias, honestā & placidā gu-
bernationem, &c. Esaia 58. Frange esurienti panem
tuum, & eris sicut hortus irriguus, &c. Et notum est
exemplum uiduę Sareptanę. Et Psalter dicit, Opes &
diuitię in domo eius. Quia enim in hac mortali & grūo
sa uita Deus Ecclesiam colligit, & uult eā esse honestā
congregationē, præbet ei aliqua hospitia mediocria, præ-
bet nidos pijs familijs, puerperis, educationi puerorum,
propagationi doctrine, deniq; uult conseruare generis

humani societatem, & economias & politias: & quidem
deo, ut colligi Ecclesia possit. Quare propter sanctorum
preces, & propter eorum diligentiam, & propter com-
munem necessitatem, tribuit aliquando gubernationem
minus turbulentam, pacem, fecunditatem agrorum, &
alia bona: ut propter Ioseph, Naaman, Danielelem, regna
illa feliciora erant. Et Ier. cap. 19. precipit, ut exules in Ba-
bylone petant hospitio pacem, & salutarem gubernatio-
nem. Sicut etiam saepe propter Ecclesiae delicta, cumula-
tur poena: ut in poena tribus Benjamin, Davidis, & alijs
cōspicitur. Vult autem Deus intelligi haec beneficia cor-
pori necessaria, & sciri vult ea diuinitus tribui. Vult in
eis petēdis exerceri fidem, ut suo loco copiosius dicemus.
Nunc ideo haec pauca addidimus, ut in hac confessione
etiam extet testimonium in nostris Ecclesijs, doctrinam
de bonis operibus verā & necessariam fideliter pponi.

DE DISCRIMINE PECCATORUM.

Cū dictum sit in renatis manere peccata, necesse est
tradi discrimen. Nam ex dicto Lucæ 11. Vadit & assumit
septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi,
& c. & ex similibus dictis, manifestum est, aliquos rena-
tos contristare & excutere spiritum sanctum, & rursus
abijci a Deo, ac fieri reos ire Dei, & æternarum poenarū,
& Ezech. 33. scriptum est: Cū recesserit iustus a iusticia
sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea: et cū recesserit
impius ab impletate sua, & fecerit iudicium & iustici-
am, uiuet in ea. Necesse est igitur discerni peccata, quæ
in sanctis in hac mortali uita manent, nec excutunt spi-
ritum sanctum, ab alijs peccatis, propter quæ homo rur-
sus

ſus fit reus iræ Dei & æternarum pœnarum . Et Paulus discernit peccatum regnans & non regnans. Et alibi inquit: Si ſecundum carnem uiuetis, moriemini, ſi actiones carnis ſpiritu mortificabitis, uiuetis. Tradit autē regulam in epiſtola ad Timotheum, Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conſcientiam. Cū igitur homines non retinent fidem, ſed aliquam fundamenti partem, id eſt, aliquem articulum fidei, ſiue ſcientes, ſiue errore amittunt, aut idola adprobant: ut multi qui falſis dogmatibus decipiuntur, aut non ſuſtentant ſe conſolatione fidei, ſed ſuperantur dubitatione aut deſperatione, aut uiolant ullum præceptum Dei contra conſcientiā, effundunt ſpiritus ſanctum, & rursus fiunt rei irę Dei, & pœnę æternę, & niſi fiat conuerſio, tales morientes abiiciuntur in æternas pœnas. De his inquit Paulus: Si ſecundū carnem uiuetis, moriemini. Et i. Cor. 6. Nec ſcortatores, nec adulteri, nec idololatę, &c. poſſidebūt regnū Dei. Et iuramentum clarē dicit: Vito ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat. In iuramento partes duę copulatę ſunt, conuerſio et uita. Poſtulat Deus, & quidem iuramento, conuerſionem. Quare non placent ei, retinentes propoſitum peccandi. Complectimur autem in hoc numero, & peccata omiſſionis adfectatę, id eſt, adfectatam negligentiam in officio, quę pugnat cum dicto: Hoc requiritur, ut fideles ſimus, Et ignorantiam adfectatam, qualis eſt Pharifaica, & infinitę multitudinis, quę ueram Eccleſię doctrinam nō ſtudet inquirere, & ignara retinet idola, aut etiam ſauitiam adiuuat in deſenſione idolorum.

Dictū eſt de lapſibus, quibus excutitur ſpiritus ſan-

F

ctus. Alia sunt peccata in renatis, retinentibus fidem & bonam conscientiam, quæ non sunt corruptelæ fundamenti, nec sunt delicta contra conscientiam, sed sunt reliquæ peccati originis, caligo, dubitationes, carnalis securitas, errantes flammæ uitiosorum adfectuum, & omissionis, uel ignorantie non adfectatæ. Hæc mala extenuant quidam, & nominant deformitates præter legem Dei. Sed hæc cæcitas ualde reprehendenda est, & utrunq; considerandum: magnitudo malî in hac tota immundicie, quæ est contraria legi & uoluntati Dei: & rursus magnitudo misericordiæ & beneficij filij Dei, tegentis hæc tristitia & magna uulnera in hac misera natura.

Iubet autem Paulus his malis repugnare spiritus. Id est, Atticus, Scipio, frenant uitiosos motus, ratione: sed Ioseph, Paulus frenant spiritu, id est, spiritus sancti motibus, uero dolore, uera fide, timore Dei & inuocatione,

Doler Paulus, sentiens dubitationes, aut alios errantes motus, et fide statuit, hanc immundiciem tegi à mediatore, & timore Dei se reprimat, ne obtemperet ire, aut alijs errantibus motibus. Et simul inuocat Deum, & petit auxilium: Cor mundum crea in me Deus.

Cum in hoc modo repugnamus prauitati, quæ adhuc reliqua est in renatis, teguntur hæc mala, & dicitur peccatum non regnans, seu ueniale, & non effunditur spiritus sanctus. Hanc doctrinam de discrimine peccatorum ueram, perspicuam, & Ecclesiæ necessariam esse manifestum est. De qua tamen quales labyrinthi disputationum sint in libris aduersariorum, multi norunt.

Postquam uero breuiter exposuimus summam doctrinæ de iustificatione, nunc & argumenta, quæ contra hæc

hanc sententiam obijciuntur, explicanda & refutanda erant. Sed quia alij alia obijciunt, confessionem nostram recitauimus, & offerimus nos ad longiores explanationes in singulis membris confessionis.

DE ECCLESIA.

Vult Deus intelligi, genus humanum non casu nasci, sed à Deo conditum esse, & conditum non ad æternū exitium, sed ut colligat sibi in genere humano Ecclesiam, cui in omni æternitate communicet suam sapientiam, bonitatem, & læticiam. Et uult conspici filiū, propter quem, & per quem inenarrabili sapientia & immensa misericordia hanc miseram naturam hominum restituit. Ideo semper in genere humano cœtum esse uoluit, cui tradidit doctrinam de filio, & in quo filius ipse instituit & conseruauit ministerium custodiendæ & propagandæ eius doctrinæ, per quā et efficax fuit, est, et erit. Et multos ad se cōuertit, sicut manifeste inquit Paulus: Euāgelium est potētia Dei, ad salutē omni credenti.

Sed mirandum & dolendum est, maximam partem generis humani horribili furore contemnere uocem, & testimonium Dei, & filium Dei, & in ipso cœtu, qui nomen habet Ecclesiæ, multas dilaceratiōes semper factas esse, & ueram Ecclesiam ab externis & domesticis hostibus expugnatam esse. Hæc dissidia cū homines intuentur, & quidem uident imperijs, multitudine & gloria antecellere eos, qui alias doctrinas pugnantes cum Euāgelio amplectuntur, dubitant an sit aliqua Dei Ecclesia, quænam, & qualis, & ubi sit.

Ac prophanis dijudicatio difficilis est, sed uera Ecclesia scit ex testimonijs diuinis, unde sint tñi hominum su-

rores, & inter eos tamē seruari Ecclesiam Dei: & discernit eam à ceteris gentibus, & scit, quæ nam, qualis, & ubi sit.

Uti igitur contra has dubitationes magis confirmaretur omnes sancti, articulus in symbolo ppositus est: Credo esse Ecclesiam sanctam catholicam. Hac professione adfirmamus, non abiectum esse totum genus humanum à Deo, sed esse & mansuram esse aliquam ueram ecclesiam, ratas esse Dei promissiones, adhuc regnare filium Dei, recipere & saluare inuocantes. Et hac erecti consolatione, Deo gratias agimus, & eum inuocamus, & petimus, accipimus, & expectamus æterna bona.

Propter hanc commonefactionem & consolationem, articulus in symbolo recitatur, cum quidem hæc ipsa doctrina de conseruatione Ecclesiæ sapissimè repetita sit in concionibus diuinis, ut Esaia 59. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus qui est in te, et uerba mea quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, nec ab ore seminis tui, dicit Dñs, deinceps & in sempiternum. Et Dominus inquit: Ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Est & hæc dulcis consolatio, quod non alibi sint hæredes uitæ æternæ, nisi in cœtu uocatorum, iuxta illud: Quos elegit, hos & uocauit.

Non uagentur animi, intuentes hoc lacerum corpus Ecclesiæ, & somniantes fortassis alibi aliquos, qui ignorant Euangelium, tamen esse sanctos & domicilium Dei, Fabium, Scipionem, Aristidem, & similes. Sed huc refer oculos. In hoc cœtu uocatorum certo scias aliquos electos esse, & ad hunc cœtum te adiungito confessione & inuocatione. Sicut dicit Psal. 26. Vnum peti à Domino, hoc requi

quiro, ut habitem in domo Domini omnibus diebus ui-
tæ meæ: ut uideam uoluntatem Domini, & uisitem tem-
plum eius.

Non igitur de Ecclesia, tanquam de idæa Platonica lo-
quimur: sed Ecclesiam monstramus, quæ cōspici & exau-
diri potest, iuxta illud: In omnem terram exiuit sonus eo-
rum. Vult exaudiri filium æternus pater, in toto genere
humano, sicut inquit: Hunc audite. Et Psal. 2 Ego consti-
tuo regem meum in monte Sion, prædicabo præceptū:
Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui
te. Et nunc reges intelligite, & c. Dicimus igitur, Ecclesi-
am uisibilem in hac uita cœtum esse, amplectentium E-
uangelium Christi, & recte utētium sacramentis, in quo
Deus per ministerium Euangelij est efficax, & multos
ad uitam æternam regenerat. In quo tamen cœtu multi
sunt non sancti, sed de uera doctrina consentientes, ut
Marię tempore erāt Ecclesia, Zacharias, Simeō, Ioseph,
Elisabeth, Maria, Anna, pastores, & alij multi, qui de pu-
ra doctrina consentiebant, & audiebant non Sadducæ-
os aut Phariseos, sed Zachariam, Simeonem, Annā, Ma-
riam, & similes, & c. Nam etiam cum ualde exiguus cœ-
tus est, tamē Deus aliquas reliquias seruat, quarum uox
& confessio exauditur, & subinde ministerium instau-
rat, iuxta illud: Nisi Dominus reliquisset nobis semen, si-
cut Sodoma essemus, & c.

Itaq; quæ sit Ecclesia, & qualis sit, & ubi sit, hæc descri-
ptio indicat, sumpta ex manifestis testimonijs diuinis. Ni-
hil dubium est, Ecclesiam alligatam esse ad Euangelium,
ut Paulus inquit: Si quis aliud Euangelij docet, anathe-
ma sit. Et Ioan. 10. Oues meæ uocem meam audiunt. Et

Ioan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ueniet ad eum & mansio-
nem apud eum faciemus. Et Ioan. 7. Sanctifica eos in ser-
mone tuo, sermo tuus est ueritas.

Non sunt igitur membra Ecclesiæ Dei, etiam si titu-
lum & imperia tenent, Saducæi, Pharisei, & similes, Pō-
tiffices, & alij qui aliam doctrinam proponunt, dissentien-
tem ab Euangelio, & stabiliunt idola pertinaciter. Mani-
festum est autem, aliud genus doctrinæ, dissentiens ab E-
uangelio, aduersarios tradere & propugnare, qui docēt
legem Dei impleri obedientia nostra in hac uita, & hanc
obedientiam mereri remissionem peccatorum. Item,
hac obediētia homines iustos esse coram Deo. Item, Pra-
uam concupiscentiam non esse peccatum, nec malum
pugnans cum lege Dei. Item: Dubitandum esse conuer-
sis, an sint in gratia, & hanc dubitationem non esse peccā-
tum. Item: Inuocandos esse homines mortuos. Item: Cul-
tus Dei esse discrimina ciborum, uota monastica, & ali-
os ritus sine mandato Dei electos. Item: Oblationem in
missa mereri facienti & alijs uiuis & mortuis remissio-
nem peccatorum, & alia. Item alias prophanationes sa-
cramenti multiplices, & horrendas.

Itē, Episcopos posse instituere cultus Dei, et pēcā mor-
talia esse uiolatiōem cultuū, qui ab eis instituūtur. Itē: pos-
se legem de cœlibatu imponere ulli ordini hominū; item,
Enumerationem singulorum delictorum necessariam
esse ad remissionem peccatorum. Item: Satisfactiones
Canonicas, compensationes esse pœnarum purgatoriij,
item, Synodos in quibus soli Episcopi dicunt sententias,
non posse errare, item, Qui consecrant olea, & alias res
sine

sine mandato diuino, & tribuunt eis uitam diuinam contra peccata & diabolos & morbos. Item, Qui inuocationes ad certas statuas adprobant, quasi ibi plus sit auxilij. Item, Qui interficiunt homines honestos, tantum quia hos errores improbant, & ueritatem profitentur. Hæc cum sint plane Ethnica & idolatrica, manifestum est, defensores eorum non esse membra Ecclesiæ, sed dominari sicut Pharisei & Saducei dominabantur. Interea tamen fuerunt, sunt & erunt in Ecclesia Dei, homines retinentes fundamentum, etiam si alij plus, alij minus lucis haberunt, habent, & habebunt. Et interdum sancti etiam stipulas extruunt supra fundamentum, cum præsertim in hæc temporum miseria multis quæ habent initia fidei, non concedat, ut erudiri & cum doctioribus colloqui possint. Hi sunt in eorum numero, quibus iubet Deus parci, Ezech. 9. Qui gemunt & dolent, propterea, quod errores stabiliuntur.

Præcipue igitur & uoce doctrinæ iudicandum est, & iudicari potest, quæ, & ubi sit uera Ecclesia, quæ uoce ueræ doctrinæ, deinde & legitimo usu sacramentorum ab alijs gentibus discernitur: & quæ sit uox ueræ doctrinæ, ostendunt ipsa scripta prophetica & Apostolica, & symbola. In his non est ambigua doctrina de fundamento, uidelicet de articulis fidei, de essentia & uoluntate Dei, de filio redemptore, de lege, de promissionibus, de usu Sacramentorum, de ministerio. Et manifestum est, nulli creaturæ, non angelis, non hominibus concessum esse, mutare doctrinam à Deo traditam.

Qualis autem sit Ecclesia, ostendit filius Dei, inquit: Regnum meum non est de hoc mundo: item, Sicut pater meus misit me, sic ego mitto uos. Colligitur uoce ministrorum Evangelij æterna Ecclesia Deo, & quidem hac uoce De-

us est efficax, & multos ad se conuertit. Hoc immensum beneficium Dei agnoscere, & grati celebrare debemus.

Quoniam autem Ecclesia est coetus, qui conspici & exaudiri potest, tamen discernendus est ab imperijs politicis, seu gerentibus gladium. Nec iure diuino habent Episcopi potestatem puniendi non obediētes, nec imperia mundi occupandi, et tamen in ea ordo est, iuxta illud: Ascendit, dat dona hominibus, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, pastores, & doctores.

Filius Dei est summus sacerdos, unctus ab æterno patre, qui ut non funditus intereat Ecclesia, ministros Euangelij ei attribuit, partim à se immediatè uocatos, ut Prophetas & Apostolos, partim uocatione humana electos. Nam & Ecclesiæ electionem adprobat, & immensa bonitate efficax est, etiam sonante Euangelio per electos suffragijs, aut nomine Ecclesiæ.

Retinemus igitur & in nostris Ecclesijs publicum ritum ordinationis, quo commendatur ministerium Euangelij ueris electis, quorum mores & doctrinam prius exploramus.

Et de dignitate ministerij fideliter docemus Ecclesias, Nihil maius dici potest, quàm qd filius Dei inquit: Sicut pater meus misit me, sic ego mitto uos. Ostendit & quæ mandata det, prædicare Euangelium, & adfirmat, se per uocem illorum efficacem fore, sicut pater ostendit se efficacem esse per filium.

Proponimus & mandata Dei: Qui uos audit, me audit: qui uos spernit, me spernit. Item: Obedite præpositis uestris. Nec tamen hæc dicta regnum constituunt extra Euangelium, sed obedientiam præcipiunt, debitam uoci

uoci Euangelij. Et ad ministerium hæc pertinent, docere
Euangelium, administrare sacramēta, uocem absolutio
nis impertire petentibus, qui non perseverant in manife
stis delictis, ordinare ministros Euangelij ritè uocatos et
exploratos, exercere iudicia Ecclesiæ legitimo modo: de
ijs qui manifestorum criminum in moribus aut doctrina
rei sunt, & contra contumaces, sententiam excommuni
cationis ferre, & conuersos rursus absolueret & recipere.
Hæc ut ritè fiant, etiam consistoria in Ecclesiis nostris
constituta sunt.

Diximus autem in descriptione Ecclesiæ, multos in
hac uisibili Ecclesia esse non sanctos, qui tamen externa
professione ueram doctrinam amplectuntur: quia Do
natistas improbamus, qui finxerunt, ministerium eo
rum, qui non sunt sancti, non esse efficax.

Improbamus & colluilem Anabaptisticam, quæ fin
xit Ecclesiam uisibilem, in qua omnes sint sancti. Ac fate
mur, de Ecclesia uisibili in hac uita sentiendum esse, sicut
inquit Dominus Math. 13. Simile est regnum cœlorum
sagenæ missæ in mare, qua boni & mali pisces colligun
tur. Sed tñ hi qui fiunt hostes ueræ doctrine, desinunt es
se membra huius uisibilis congregationis, iuxta hoc di
ctum: Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit.

DE SACRAMENTIS.

Discernunt Ecclesiam à cæteris gētibus, & ritus qui
dam diuinitus instituti, qui nominantur usitatè sa
cramenta: ut Baptismus, & Coena Domini: quæ ta
men non sunt tantum signa professionis, sed multo ma
gis (ut uetustas dixit) signa gratiæ: id est, sunt ceremoniæ
additæ promissioni Euangelij de gratia, id est, de gratui-

ta remissione peccatorum, & de reconciliatiōe, & de toto beneficio redemptionis, quæ ita instituta sunt, ut singuli eis utantur: quia sunt pignora & testimonia, quæ ostendunt, ad singulos pertinere beneficia in Euangelio promissa. Nam uox Euangelij generalis est. Hanc testatur hic usus, pertinere ad singulos, qui sacramentis utuntur.

DE BAPTISMO.

Baptismus est integra actio, uidelicetmersio, & uerborum pronuntiatio: Ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. In his uerbis summam doctrinæ Euangelij comprehensam, sæpe enarramus. Ego baptizo te, id est, ego testificor hac mersione te ablui à peccatis, & recipi iam à uero Deo, qui est pater Domini nostri IES V Christi, qui te per filiū IES V M Christum redemit, & sanctificat te spiritu sancto. In huius ueri Dei nomen, id est, inuocationem, te baptizo, quæ agnosces & inuocabis, & discernes ab omnibus commenticiis numinibus; & certo statues tibi tributi beneficia, quæ in Euangelio promissæ sunt, te esse membrū Ecclesiæ Dei, quæ per filium redempta est, & sanctificatur à spiritu sancto.

Hunc intellectum huius foederis teneant hi, quorum ætas iam doctrinæ capax est: & hac testificatione confirmati, credant sibi remitti peccata, & se uerè esse membra Ecclesiæ Dei, & uera fide uerum Deum inuocent; sicut Abraham cogitans de circumcisione, intuebatur promissionem uenturi seminis. Intelligebat se membrum esse Ecclesiæ Dei, & tolli maledictionem à se quoque per hoc semen, de quo dictum erat in promissionē: In semine tuo benedicetur omnes gentes. Sic & Petrus docet, Baptismū esse

esse stipulationem bonæ conscientie erga Deum, per resurrectionem IESV Christi, qui est ad dextrâ Dei. Nominatim ait esse stipulationem, qua Deus tecum fœdus facit, & te sanatis uulneribus tuæ conscientie recipit: & tu uicissim cum Deo facis fœdus, ut hunc uerum Deum inuoces, & credas te per filium Dei resuscitatum ex morte, & regnantem, saluari.

Ita efficax est in te hic filius Dei, sedens ad dexteram æterni patris, sicut & Paulus inquit ad Gal. Qui baptizati estis, Christum induistis. Et dari spiritum sanctum in baptismo, adfirmat ad Titum, cum ait, Per lauacrum regenerationis, et renouationis per spiritum sanctum. Et in loandicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest intrare in regnum cœlorum. Docemus igitur, necessarium esse baptismum, & semel tantum baptisamus singulos, sicut circumcisio semel tantum in singulis fiebat: sed doctrinam de significatione & fœdere mutuo utilissimam, sæpe commemoramus.

Retinemus & infantium baptismum: quia certissimum est, promissionem gratie etiam ad infantes pertinere, & ad eos tantum, qui Ecclesie inseruntur. Quia de his dictum est: Sinite paruulos ad me uenire, quia talium est regnum cœlorum. Et Origenes scribit in 6. cap. ad Rom. Ecclesiam ab Apostolis accepisse morem baptizandi infantes. Nec iudicamus hunc morem tantum ociosam ceremoniam esse, sed uerè tunc à Deo recipi, & sanctificari infantes: Quia tunc inseruntur Ecclesie, & ad tales promissio pertinet. Extant autem de hac re multa scripta,

in nostris Ecclesiis edita, quibus refutantur

Anabaptistæ.

ET baptisumus, & coena Domini sunt pignora & testimonia gratiae, ut antea dictum est, quae de promissione & tota redemptione nos commonefaciunt, & ostendunt beneficia Euangelij ad singulos pertinere, qui his ritibus utuntur. Sed tamen hoc discrimen est: per baptismum singuli inseruntur Ecclesiae, sed coenam Domini simul etiam uoluit Dominus esse neruum publicae congregationis. Vult enim Deus ministerium Euangelij publicum esse, non uult in latebris tantum inclusam teneri uocem Euangelij, sed exaudiri eam uult à toto genere humano: uult se agnosci & inuocari. Ideo uult publicos & honestos esse congressus, & in his uult sonare Euangelij uocem, uult se ibi inuocari & celebrari. Vult etiam hos ipsos congressus, testes esse confessionis & seiunctionis Ecclesiae Dei, ab aliarum gentium sectis & opinionibus. Conuenit Ioannes Ephesi cum suo coetu, & docet Euangelium, & usu sacramentorum totus coetus ostendit se hanc doctrinam amplecti, & hunc Deum inuocare, qui Euangelium tradidit, & seiunctum se esse à Diabolo, Iudaeis, & aliorum idolorum cultoribus. Vult enim Deus conspici & audiri suam Ecclesiam in mundo, & uult seiunctam esse multis publicis signis à reliquis gentibus. Sic haud dubie suos coetus habuerunt primi parentes, Adam, Seth, Enoch, Noe. Sem, Abraham, & deinceps polita Israel habuit multos ritus, ut seiunctio illa à gentibus esset conspectior.

Addidit etiam peculiarem promissionem congregationi: Vbiunque duo aut tres congregati sunt in nomine meo, ero in medio eorum. Item: Quicquid petent consentien

ientes, fiet eis. Et in Psal. Laus eius in Ecclesia sanctorum.

Sintque promissiones, in quibus adfirmat Deus se Ecclesiam seruaturum esse, eo dulciores, quia intelligimus eum publicum ministerium in congressibus honestis conservare & restituere: sicut & in ipsis uerbis cœnæ Domini inclusa est hæc promissio, cum iubet annūciari mortem Domini, & hanc cœnam distribui, donec uenerit:

Ut igitur reuerentia maior sit in huius sacramēti usu, ueræ causæ institutionis cogitentur, quæ ad publicam congregationem, & ad singulorum consolationem pertinent.

Prima causa est: Filius Dei uult in publica & honesta congregatione sonare uocem Euangelij. Huius congregationis uinculum uult esse hanc sumptionem, quæ summa reuerentia facienda est, cum ibi testimonium exhibetur mirandæ societatis Domini & sumentium, de qua reuerentia Paulus loquitur, inquiens: Qui sumit indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini.

Secunda, Vult & concionem, & ipsum ritum prodesse ad conseruationem & propagationem memoriæ passionis, resurrectionis, & beneficiorum suorum.

Tertia, Vult quemlibet sumentem hoc testimonio singulariter confirmare, ut statuat ad se pertinere beneficia Euangelij, cum contio sit communis: & hoc testimonio, hac sumptione ostendit, te ipsius membrum esse, et te ablutum esse sanguine suo, & facere se hoc fœdus: Manet in me, & ego in uobis. Item: Ego in eis, & hi in me.

Quarta, Vult hanc publicam sumptionem, confessionem esse, qua ostendis, quod doctrinæ genus amplectaris, cui cœtui te adiungas. Vult & gratias agi publicè & priuatim in hac ipsa cæremonia Deo æterno patri, filio,

& spiritui sancto, cum pro cæteris beneficijs, tum nominatim pro hoc immenso beneficio redemptionis & saluationis. Vult & ipsis Ecclesiæ membris inter sese uinculū esse mutua beneuolentię. Ita multi fines concurrunt.

Harum maximarū causarum commemoratione instantur homines ad sacramenti reuerentiā & usum. Et docemus, quomodo prosit usus. Apertè damnamus portentosum errorem monachorum, qui scripserūt summptionem mereri remissionem peccatorum, & quidem ex opere operato, sine bono motu utentis. Hæc Pharisaica imaginatio pugnat cum dicto, Iustus sua fide uiuet. Sic igitur erudimus Ecclesiam, accessuros ad cœnam Domini oportere pœnitentiam, seu conversionem adferre, & accensa iam fide in cogitatione de morte & resurrectione & beneficijs filij Dei, querere hîc confirmationem huius fidei: quia in usu sacramenti fit testificatio, quæ ostendit, ad te quoque pertinere beneficia filij Dei. Fit & testificatio, quod te sibi membrum adiungat, & quod sit inte, sicut dicit: Ego in uobis, &c.

Monemus etiam, ne existiment propter hoc opus, seu hanc obedientiam remitti peccata, sed ut fiducia intueatur mortem & meritum filij Dei, & resurrectionē eius. Et statuatur propter ipsum nobis peccata remitti, & uelle eum hanc fidem hac commonefactione & testificatione confirmari. Cum hoc modo fides, consolatio, gaudium conscientia, & gratiarū actio crescunt, prodest sumptio. Nec admittuntur ulli ad communionem, nisi prius a pastore aut collegis eius auditi sunt, & absoluti. In hac exploratione interrogantur, et sepe erudiuntur rudiores, de tota doctrina: & deinde absolutio promulgatur.

Docen

Docentur etiam homines, sacramentâ esse actiões di-
uinitus institutas, & extra usum institutum res ipsas non
habere rationē sacramenti, sed in usu instituto in hac cō-
munionē uerē & substantialiter adesse Christum, & ue-
rē exhiberi sumentibus corpus & sanguinem Christi:
Christum testari quod sit in eis, & faciat eos sibi mem-
bra, & quod abluerit eos sanguine suo, sicut & Hilarius
inquit: Hæc accepta & hausta efficiunt, ut & nos in Chri-
sto, & Christus in nobis sit.

In ipso autem ritu seruamus morem usitatum uniuersæ
Ecclesiæ ueteris, Latinæ & Græcæ. Non fiunt priua-
tæ missæ, hoc est, tales in quibus non fiat distributio cor-
poris & sanguinis Christi: sicut nec uetus Ecclesia aliq̃t
seculis post Apostolos, tales missas habuit: ut descriptio-
nes ueteres apud Dionysium, Epiphanium, Ambrosiū,
Augustinum, & apud alios ostendunt. Et Paulus expres-
se iubet, simul fieri multorum communionem.

Itaq; in publica & honesta congregatione recitantur
aut canuntur preces, & symbolum, & lectiones cū
factis canticis distributæ in dies festos, usitato more. De-
inde fit concio de beneficijs filij Dei, & de aliquâ doctri-
næ parte, ut series temporum præbet argumentum. Po-
stea recitat pastor gratiarum actionem, & preces
pro uniuersa Ecclesia, pro potestatibus, & pro præsentī
necessitate: & orat Deum, ut propter filium, quem uolu-
it fieri uictimam pro nobis, remittat nobis peccata, &
nos saluet, colligat & seruet Ecclesiam.

Deinde recitat in loco consueto uerba Christi, de cœ-
næ institutione, & sumit ipse, & distribuit sumentibus

integrum sacramentum, qui reuerenter accedunt, antea explorati & absoluti, & ibi suas preces ad publicas adiungunt. Ad extremum, rursus recitatur gratiarum actio.

Hunc ritum, & hanc communionem plurimum congruere cum scriptis Apostolorum, et consuetudine ueteris Ecclesie, ferè usq; ad Gregorij ætatem, norunt omnes non prorsus ignari antiquitatis: quod cum ita sit, probanda, non improbanda est nostrarum Ecclesiarum consuetudo. Sed aduersarij improbantes nostram consuetudinem, defendunt multos errores, alij magis tetros, alij nouis iam artificijs fucatos. Multi ante hoc tempus scripserunt, fieri oblationem in missa pro uiuis & mortuis, & mereri eam facienti et alijs remissionem peccatorum ex opere operato. Et hæc plurimorum persuasio fuit, & adhuc est, similis Pharisaicæ & Ethnicæ. Nam eodem modo Pharisei & Ethnici somniabant, se ex opere operato mereri sibi & alijs remissionem peccatorum, pacem, & alia multa bona. Aut etiam si qui minus cæci uerecundius loquebantur, & si dicebant mereri ea non sine bono motu sacrificantis, tamen sacrificia ipsa fingeant esse merita & precium. Hac opinione cumulabantur sacrificia, & crescebant aucupia quæstus. Talis est & missarum mercatus, & prophanatio cœnæ Domini, ferè in toto orbis terrarum.

Vult autem Deus, uitiosos cultus taxari, & aboleri. Ideo uocem diuinam simpliciter & uerè proponimus, quæ errores illos damnat. Ac toto pectore adfirmamus coram Deo & tota Ecclesia in cœlo & in terra, tantum fuisse unicum sacrificium propiciatorium, seu quo ira æterni patris aduersus genus humanum placata est: scilicet,
Totam

Totam filij Dei Domini nostri IES V Christi crucifixi
& resuscitati obedientiam. Hic unicus est agnus, qui tol-
lit peccata mundi. De hoc unico sacrificio dictum est He-
bra. 10. Vnico sacrificio consummauit in perpetuū eos,
qui sanctificantur. Et hoc sacrificium singulis sua fide ap-
plicatur, cum audiunt Euangelium, & sacramentis utun-
tur, ut Paulus inquit: Quem posuit propiciatorem in san-
guine per fidem. Et: Iustus fide sua uiuet. Et in. 1. Pet. San-
ctificati spiritu ad obedientiam et conspersionem sangui-
nis IES V Christi. Cetera sacrificia in ueteri testamen-
to fuerunt typica, de quibus suo loco copiosius dicitur.
Et nequaquam merebantur remissionem peccatorum. Et om-
nes iusticiae sanctorum omnibus temporibus fuerunt,
sunt, & erunt sacrificia laudis, seu *ἱερευσία*, quae non merentur
facienti aut alijs remissionem, sed sunt cultus debiti
in singulis, & placent propter mediatorem & summum
sacerdotem filium Dei: ut dicitur ad Heb. Per ipsum offe-
ritur sacrificium laudis semper Deo. Hanc esse immortā
& aeternam ueritatem, manifestissimum est. Quod uero
citantur contra tam claram lucem ueritatis, centones,
quos nominant Canones missae, etiam manifestū est, dissimiles
esse Canones Graecos & Latinos. Et Graecos ipsos
dissentire inter sese de re maxima, & in hoc Latino, qui u-
sitatus est, apparet paulatim adsutas esse lacinias ab ig-
notis autoribus.

Vetus Ecclesia utitur nominibus sacrificij & oblationis;
sed intelligit totam actionem, precationem, sumptionem,
recordationem, fidem, spem, confessionem, & gratiarum
actionem. Haec tota actio interior & exterior, in
quolibet conuerso ad Deum, & in tota Ecclesia, est reue

ra sacrificium laudis, seu ὁμοεισπικόν, & λογικὴ λατρεία. Et cum inquit Dominus, Veri adoratores adorabunt patrē in spiritu & ueritate: adfirmat, in nouo testamento non præcipi externa sacrificia, quæ fieri necesse sit, etiam si in corde nulli sint motus spiritus sancti, sicut in lege necesse erat cærimoniam paschatos seruari.

Sed de cœna Domini dicitur: Probet se unusquisquē, &c. Ita prodest utenti cœna Domini, cum adfert poenitentiam & fidem, & non prodest ei alienum opus. Præterea de mortuis manifestum est, totum hoc spectaculum pugnare cū uerbis institutionis cœnæ, in quibus dicitur: Accipite, manducate, &c. Hoc facite in mei recordationem. Quid hoc ad mortuos, uel absentes? Et tamē in magna parte Europæ plurimum missarum fit pro mortuis. Magna etiam multitudo prorsus ignorans quid agat, legit missas propter mercedem. Cum autē hæc omnia manifestē sint impia, facere oblationem, ut loquuntur, ut mereantur uiuis & mortuis: aut facere nescientē quid agat: horribiliter peccant, qui hæc scelera retinēt & defendūt. Et cū ritus extra usum institutū non habeat rationē sacramenti, qualis ibi fiat idolorū cultus, cogitēt p̄j & eruditi.

Est & manifesta profanatio, partem cœnæ Domini circumgestare, & adorare, ubi prorsus transfertur pars ad usum toto genere diuersum ab institutione, cum textus dicat: Accipite, manducate, cum quidem & recens sit hoc spectaculum.

Postremò, quales sunt mores plurimorum sacrificulorum & monachorum in tota Europa, qui non curāt hoc dictū: Probet se unusquisq; Item: Quicumq; indignē submit, reus erit corporis & sanguinis Domini;

Est

Et si autem Pontifices & hypocritæ, qui præstigias quæ
runt ad hæc mala stabilienda, rident has querelas, tamen
certissimum est, Deum horribiliter irasci his sceleribus:
sicut in Israel irascebatur sacrificiorum profanationibus.
Et uidemus irę exempla manifesta, Tot regnorũ ruinas,
vastationẽ orbis terrarũ, quã faciunt Turcę, confusiones
opinionũ, & multas tristissimas dissipatiões Ecclesiærũ.

Te autem, fili Dei Domine Iesu Christe, crucifixe pro
nobis, & resuscitate, summe sacerdos Ecclesię tuę, ueris
gemitibus oramus, ut propter tuam & æterni patris tui
gloriam, deleas idola, errores & abominationes: et sicut
ipse precatus es, sanctifices nos in ueritate tua, & in pe-
ccatoribus plurimorum accendas lucem Euangelij tui, &
ueram inuocationem, & corda nostra ad ueram obedi-
entiam flectas, ut gratie in omni æternitate celebremus.

Omniũ angelorum & hominũ eloquentiam supe-
rat magnitudo peccatorum, quæ profanatio cœnæ Do-
mini tot iam seculis parit. Et nos, cùm par oratio tantæ
rei nulla possit esse, breuiore sumus: & in hoc ingenti do-
lore filium Dei oramus, ut ipse hæc mala emendet: & si-
mul ad declarationem copiosiore nos apud eos offeri-
mus, qui eã audire uolũt. Sed in hac quæstione præcipuẽ
fieri cernimus hoc qd ait Salomõ: Perinde facere canen-
tẽ carmina prauo cordi, ac si acetũ fundat supra nitrum.

Has de sacrificio persuasiones, sciunt aduersarij ner-
uos esse suę potentię & opum. Ideo contrariam oratio-
nem audire nolunt. Quidã astutẽ iam lenire absurda dis-
cunt. Non est, inquiunt, meritum oblatio, sed applicatio:
struunt insidias uerbis, & eosdem abusus retinent.

Dixi autẽ etiam antea, unumquemlibet fide sua facere

sibi applicationem sacrificij Christi, & cum audit Euangelium, & cum utitur sacramentis. Et scriptum est: Probet unusquisque seipsum. Non igitur sentit Paulus, caeremoniam alteri non utenti prodesse. Et filius Dei ipse se obtulit, ingrediens in sanctum sanctorum, id est, in arcanum consilium diuinitatis, cernens uoluntatem aeterni patris, & ingentem iram sustinens, & causas huius mirandi consilij intelligens. Haec res magnae significantur, cum dicit Paulus ad Heb. Sese obtulit. Et cum inquit Esaias, Ponet animam suam hostiam pro peccato.

Quid igitur nunc intelligunt sacrificuli, qui dicunt se offerre Christum? nec antiquitas hoc modo locuta est. Sed atrocissima oratione nos accusant, dicunt nos dele- re iuge sacrificium: sicut faciebat Antiochus, qui typus est Antichristi.

Respondimus etiam antea, nos retinere totum ritum Ecclesiae Apostolicae: & iuge sacrificium est, sonare doctrinam incorruptam Euangelij, & recte inuocare Deum, denique, ut Dominus inquit, est adorare patrem in spiritu & ueritate, Complectimur hic etiam uerum usum sacramentorum. Haec omnia cum fidelissime retineamus, summa reuerentia retinemus iuge sacrificium: illi abolent, qui ueram inuocationem & coenam ipsam Domini multis modis corrumpunt, qui iubent inuocare homines mortuos, qui missas uenales habent, qui iactitant se oblatione sua alijs mereri, qui doctrinae de poenitentia & remissione peccatorum multos tetros errores immiscunt: qui iubent dubitare agentes poenitentiam, an sint in gratia. qui libidinibus et idolis Ecclesiam polluant. Hi sunt Antiochisimiles, non nos, qui obedire filio Dei studemus, dicenti:

Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.

Postremo & de usu integri sacramenti pauca quædā dicenda sunt. Remoueat^r sophistica à iudicijs Ecclesiæ. Norunt omnes, cœnam Domini ita institutam esse, ut de tur populo integrum sacramentum, sicut scriptum est: Bibite ex hoc omnes. Nota est & consuetudo ueteris Ecclesiæ, Latine & Græcæ. Ideo fatendum est, prohibitionem unius partis iniustam esse. Legitima hominū testamēta uiolare iniustum est, cur filij Dei testamētū, sanguine ipsius obsignatum, Episcopi uiolant: Dolendum est autem, tantam esse impudentiam quorundam, ut cōtra hoc grauiissimum argumentum, tñ fingant sophismata, ad stabiliendam prohibitionem: quorum refutationē in re manifesta omittimus.

DE POENITENTIA.

DEi beneficio hæc pars doctrinæ in primis magna perspicuitate in nostris Ecclesiis illustrata est, cū Sententiarij eam inextricabilibus labyrinthis inuoluerint. Primum enim clarè damnamus Catharos & Nouatianos, qui sinxerunt, nec labi posse electos in delicta cōtra conscientiam, nec lapsos post emendationem recipiendos esse. Et extant nostræ refutationes contra hos furores.

Nolumus autem de uocabulo pœnitentię serere λόγος μαχας. Si quis mauult, utatur nomine conuersionis, quo & Prophetæ sæpe usi sunt. Libenter etiam retinemus usitatum uocabulum contritionis, & dicimus partem pœnitentiæ, seu conuersionis primam esse contritionē, quæ est uerè expauescere agnitione iræ Dei aduersus peccata, & dolere q̄ Deū offenderis. Et dicimus in his, qui cō-

uertuntur, aliquos tales ueros pauores & dolores esse o
portere, nec agere poenitentiam eos, qui manent securi
& sine dolore, ut 2. Corinth. 7. Contristati estis ad poen-
tentiam, Et Ezech. 20. Et displicebitis uobis in conspectu
uestro, agnoscetis uos dignos esse poena & exilio, Et hi
ueri dolores sunt sensus irae Dei, ut & suo loco copiosius
dicitur. Hic autem taxamus aduersarios, qui fingunt cō-
tritionem mereri remissionem peccatorum, & oportere
contritionem sufficientē esse. In utroq; errore magnae
tenebrae sunt. Nam remissio datur propter mediatorē
gratis. Et quae potest esse contritio sufficiens? Imò quo
magis crescit dolor sine fiducia misericordiae, eo magis
corda fugiunt Deum, & sustinere nulla natura hanc ma-
gnitudinem doloris potest, de qua dicitur: Sicut leo con-
triuuit omnia ossa mea. Sed illa ociosa sōnia scriptorū, ostē-
dunt & uitae securitatem in eis, & inscitiam Euangelij.

Fiunt autem hi ueri dolores, cum arguitur peccatum,
ut in Euangelio ostenditur contemptus filij Dei: Spiri-
tus arguet mundum de peccato, quod non credūt in me.
Et uoce legis moralis arguuntur & alia peccata, ut inquit
Paulus: Per legem agnitio peccati.

De confessione priuata facienda pastoribus, adfirma-
mus ritū priuatae absolutionis in Ecclesia retinendum es-
se: & cōstanter retinemus, ppter multas graues causas,
Sed simul docemus, non praecipendam esse, nec postulā-
dam enumerationem delictorū in illo priuato colloquio;
quia nec diuinitus mandata est illa delictorum recitatio,
nec possibilis est: & adducit pias mentes in dubitationē,
& fidem languefacit. Magis uero hoc taxamus, quod
nusquā aduersarij in doctrina de poenitentia uel conuer-
sio.

tionē, mentionem faciant fidei iustificantis, de qua supra dictum est: qua sola uerè accipitur remissio peccatorū, & cor in sensu iræ Dei erigitur, & liberatur ex doloribus inferorum, sicut scriptum est: iustificati fide, pacem habemus. Sine hac fide, dolores fiunt pœnitentia Saulis, Iudæ, Orestis, & similium in Tragœdijs.

Nec docent Euangelium, sed legem & humanas traditiones aduersarij, hanc fidem uel omittentes, uel etiam oppugnantes. Cum autem in uera conuersione fiant hæ mutationes, mortificatio & uiuificatio, ut Rom. 6. & sæpe aliàs dicitur: docendi causa distribuimus conuersionem, uel pœnitentiam, in tria membra, in contritionem, fidem, & nouam obedientiam. Nam has res complectitur uera conuersio, ut uox diuina & uera Ecclesiæ experientia ostendunt.

Nec tamen de modis loquendi, aut numero partium contentiones mouemus, sed res necessarias in cōspectu omnibus esse uolumus. Et maxime necessarium est Ecclesiæ, extare ueram doctrinam, planam, maxime perspicuam de tota conuersione, quæ quidem & in cōcionibus diuinis summa cum perspicuitate, & sine ullis labyrinthis sapissimè repetita est, ut Baptista & Christus inquit: Agite pœnitentiam, & credite Euangelio. Item: Agite pœnitentiam: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et Paulus Roma. 3. Omnes carent gloria Dei. Hic de contritione concionatur, postea de remissione: iustificamur autem gratis, ipsius gratia, per redemptionem in Christo per fidem.

Necesse est igitur, in doctrina de conuersione, seu pœnitentia, fieri mentionem fidei. Nec satis est quòd dicunt

aduersarij, se quoq; de fide loqui, & hanc anteire pœnitē
tiam. Loquuntur enim de noticia doctrinæ: Credo remis
sionem peccatorū alijs dari, sicuti & diaboli norūt sym
bolum, sed Euangelium postulat hanc ueram fidem, quę
est fiducia misericordiæ propter filium Dei promissā, et
acquiescens in filio Dei, quæ inquit: Credo remissionem
peccatorum mihi quoq; dari, & quidem gratis, non pro
pter meam contritionem, non propter ulla mea merita,
sed propter filium Dei, qui immensa bonitate & sapienti
a diuinitatis constitutus est mediator & ppiciator. Scio
mandatum Dei esse immutabile, ut singuli in his dolori
bus statuunt se certò propter eū recipi. Hæc est propria
uox Euangelij, hoc decretum ex sinu æterni patris pro
latum est per filium, & sanguine & resurrectione eius
obsignatum est, Huic uoluntati & decreto nolle ad senti
ri, est contemnere filium Dei. Et de hoc peccato inquit
Ioan. Qui non credit filio, manebit ira Dei super eū. Sed
qui credit sibi remitti peccata propter hunc mediātore,
iam certò accipit remissionem peccatorū, propter Chri
stum, qui efficax est in eo, & uiuificat & sanctificat eum
spiritu suo sancto, & reconciliatus iam, certò reputatur
iustus, propter mediatorem, & est heres uite æternæ.

Hanc necessariam consolationem in doctrina de con
uersione uel omittere, uel corrumpere, uel improbare,
est manifestè delere Euangelium.

De hac fide & commonefacere nos absolutio debet,
& eam confirmare. Sicut confirmabatur Dauid, audita
absolutione, Dominus abstulit peccatum tuum: ita tu sci
as tibi quoq; annunciari remissionem peccatorum, quæ
in absolutione tibi nominatim proponitur. Noningas,
nihil

nihil ad te pertinere Euangelium, sed scias ideo editum
esse, ut hoc modo saluentur homines, fide amplectentes
Euangelium: & mandatum Dei eternū & immotū esse,
ut ei credas. Qui non hac fide amplectitur Euangelium,
sed manet in dubitatione, frustra audit absolutionem.

Cū hac consolatione corda uiuificantur, & sunt iam
domiciliū Dei, certē & nouam obedientiā inchoari ne-
cesse est, ut suprà dictum est. At redire ad scelera, est ex-
cutere Deum, & rursus amittere iusticiam & uitam, si-
cut Ioan. inquit: Qui facit iusticiam, iustus est: qui facit
peccatum, ex diabolo est. Recitauimus autem suprà
summam doctrinæ de noua obedientia.

DE SATISFACTIONE:

Vale uero chaos sit doctrinæ de satisfactionibus,
Quas nomināt opera indebita, indicta ab Ecclesia,
longum esset recensere, & pauci ante hanc tempo-
ra intellexerunt. Non dubitamus autem, in Ecclesijs no-
stris, & totam hanc partem uerē & perspicuē expositam
esse. Fuit mos primis patribus, eos qui homicidijs, idolis,
aut incestis libidinibus polluti fuerūt, arcere à sua cōsue-
tudine, & præcipuē à sacrificijs. Hunc morem & Syna-
goga retinuit, & retinuerunt in Asia & Græcia, & aliæ
gentes non prorsus efferæ. Interea polluti uagabantur,
circūdati signis reatus: ut uagati sunt Orestes, Adrastus,
& alij multi. Hunc morem initio & Ecclesia retinuit: pol-
lutos arcebat à communione. Deinde agentes poeniten-
tiam, ut intelligi posset, seriō eos petere ueniam, & ut ex-
emplum alijs prodesset, non subito recipiebat, sed aliqt
diebus absolutio differebatur, ut publicē petentes con-
spicerentur. Ita Corinthius incestus arceatur, & postea

non sine deliberatione recipitur.

Hic totus mos exēpli causa cōstitutus est, & pollicus est, nihil omnino pertinens ad remissionem peccatorum. Crevit autem deinde superstitione, ut indicerentur ieiunia, abstinētia à coniuge multis annis. Hæc onera cū nimium creuissent, Episcopi ea rursus laxarunt. Hæc laxatio, talium rituum, nominabatur indulgentia. Harum rerum historiā cū monachi non considerarent, finxerunt fieri compensationem pœnæ eternæ in pœnas purgatorii, & alias pœnas huius uitæ. Et addiderunt, satisfactiones indici ab Ecclesia, ut illæ pœnæ mitigentur. Et quidē oportere satisfactiones esse opera non debita lege Dei. Has fabulas monachorum, quas ne ipsi quidem intellexerunt, reijcimus, & retinemus regulas firmissimas. Pœnæ æternæ simul cum culpa remittuntur propter filium Dei, non propter ullas nostras compensationes, iuxta illud: O mors ero mors tua, ô inferne, ero pestis tua. Item: Iustificati fide pacem habemus.

Secundo, Dicimus opera indebita, de quibus ipsi loquuntur, non esse cultus Dei, aut cōpensationes, sed pertinere ad hoc dictum: Frustra colunt me mandatis hominum. Et certè potestas clauium non habet mandatum in dicendi tales pœnas.

Dicimus etiam, hanc applicationem Indulgentiarum, qua Papa alijs applicat merita sanctorum, commenticiū esse, & Indulgentias olim nihil aliud fuisse, nisi laxationes Canonum, quæ nihil pertinebant ad eas compēsationes, de quibus monachi loquuntur.

Aliud autem est, loqui de satisfactione debita: ut de restitutione furti, usurarū, alienæ coniugis, famæ. Hæc resti
tutio

tutio est opus debitum, pertinens ad nouam obedientiā, ut Paulus inquit: Qui furatus fuerat, iā non furetur. Qui retinet alterius coniugem, nec contritionem, nec fidem nec nouam obedientiam habet. Nec miscenda sunt illis nēnijs satisfactionum, præcepta Dei de restitutione debita, quam dicimus esse faciendam.

Fatemur & hoc, plurimas horrendas poenas in hac uita uagari per Ecclesiam, per impéria, per familias, ppter certa delicta multorum hominum, etiam electorum, ut seditio mota contra Dauidem, non leuiter adflixit totam illam Ecclesiasticam politiam, et multas sanctas familias. Discernimus igitur poenam æternam, & poenam huius uitæ. Et dicimus, poenam æternam, tantum propter filium Dei remitti, cum fide iustificamur et uiuificamur. Etsi autem & poenę temporales, præcipue propter filium Dei mitigantur, qui est umbraculum Ecclesiæ, quia magnitudinem iræ Dei hæc infirma natura sustinere non posset, sicut Daniel orat: Propter Dominū exaudinos, & respice nostrum exiliū, &c. Tamen & hoc docemus, propter ipsam totam conuersionem quoq; mitigari poenās: quia in sanctis promissiones legales additæ operibus, non sunt irritæ, sed habent sua præmia, qualis est: Date & dabitur uobis. Et cum Paulus inquit, Si iudicarem nos ipsi, non iudicaremur: loquitur de tota poenitentia, non de illis uanissimis umbris, quas disputant etiam ualere, si quis relapsus sit in peccatum mortale.

Excogitantur autem & in hac materia nouæ præstigiæ. Fatentur satisfactiones non esse compensationes, sed dicunt admittendas esse satisfactiōes castigatorias, sicut Paulus Corinthium punit. Ea castigatio erat excom-

municatio, & fatentur reos manifestorum scelerum à legitimo iudicio & ordine excommunicandos esse, nec est inane fulmen iusta excommunicatio. Sed tñ potestas Ecclesiæ non punit ui corporali, carcere, aut inedia. Carcer et supplicia publica ad politicas gubernationes pertinet. Tanta est autem peruersitas quorundam, ut quanq̃ euidentiã ueritatis conuinci se intelligant, tamen querant sophismatum ludos, ne si cederent, prodidisse socios existimentur. Deus, qui est inspector cordium, scit nos simplici studio ueritatem quæsiuisse.

DE CONIUGIO

Semper in sola Ecclesia mansit incorrupta ueritas de coniugio. Scit enim Ecclesia Deum in genere humano uagas libidines seuerissimè prohibere, & uelle intelligi & præstari castitatem, sicut ipse eam ordinat, ut ipsum quoq̃ sciamus mentem puram & castam esse, & à diabolis discernamus, qui odio Dei delectantur confusionibus libidinum. Et hanc infirmam naturam hominum impellunt, ut horribiliter contaminetur.

Quare & ubiq̃ Ethnicis quædam tetra exempla ad miserunt, & semper hæretici portentosas opiniones de coniugio sparserunt, ut narrant Clemens Alexandrinus, & Epiphanius. Et magnam deformitatem in hac extrema mundi senectâ fecerunt Turcici mores, & lex Papæ de coelibatu. Affirmat autem Paulus, signum esse malorum spirituum, prohibere coniugia. Quare summa cura doctrinam Dei de cōiugio incorruptam seruamus, & Dei beneficio magistratus politici in sua gubernatione iudicia coniugiorū instituerunt et tuentur: & seuerè puniunt scelera pugnantia cum lege Dei: & sciunt mandato diu-

no præcipi sibi curam tuendæ castitatis, & coniugij. Tenemus autem ueram definitionem, mandatis diuinis, & consuetudini Ecclesiæ Apostolicæ congruentem.

Coniugium est legitima & indissolubilis coniunctio, tantum unius maris & unius fœminæ, obseruanda propter mandatum Dei, qui uult hoc modo consociatum esse genus humanum, & castitatem intelligi, & non uagari libidines.

Hunc ordinem sanxit Deus initio, in hoc dicto: Erunt duo in carnem unam, uidelicet unicus mas, & unica fœmina inseparabiliter iuncti. Et rursus sancita est hæc prima norma à Christo, Matth. 19. Vt autem sit legitima cōiunctio, seruamus personarum discrimina immutabiliter. Ne concedatur commixtio personarum, quibus iure diuino non est concessa commixtio. Seruantur & regulæ iuris Canonici, de alijs propioribus gradibus, ut extant ordinationes graui deliberatione traditæ in Consistorijs. Scimus autem uoluntatem Dei esse, ne prohibeatur coniugium ullis personis, quæ sunt idoneæ ad coniugium: et quæ extra coniugium non uiuerent absq; periculo conscientie, sicut Gen. 2. Matth. 19. 1. Cor. 7. scriptum est. Ideo conceditur apud nos coniugium sacerdotibus, & alijs personis, quæ piè in coniugio uiuere malunt, quàm in coelibatu habere sauciatas conscientias, ne Deum inuocare & piè uiuere possint.

In desponsationibus, etiam iuxta uetera iura, parentū consensum accedere uolumus, cū pbabili ratiōe parētes mouentur. De diuortijs firmissime tenet regula: Peccare eos, qui uel adulterio, uel desertione initium faciunt distractionis, & adulteri & adulteræ: & desertores & desertri

trices condemnamus uoce docentium in Ecclesijs, & iudicum in consistorijs, & à magistratibus seuerè puniuntur. Sed personæ innocenti, cum re cognita pronuntiatur esse libera, non prohibetur coniugium, ut Deum inuocare & pie uiuere possit. Cum enim expresse liberet Dominus personam innocentem, Matth. 19. cum altera polluta est adulterio, intelligenda est liberatio, non tantum nomine, sed re. Et Paulus eodem modo loquitur, in casu desertionis. Hęc nostra consuetudo, & cum ueteri Ecclesia congruit. Ceteræ leges in consistorijs nostris congruunt cū iure Canonico, & populo recte proponimus totam doctrinam de coniugio & castitate. Adfirmamus peccata esse damnata à Deo, mortalia, & expellētia spiritum sanctum, omnes commixtiōes, seu seminis effusiones extra coniugium: & multas tristes poenas in hac uita uagari per genus humanum propter libidines, sicut scriptum est: Scortatores & adulteros iudicabit Deus. Et de his poenis extat comminatio, Leui, 18.

Castitatem uero nominamus, & in uita cœlibe puritatem, & seruari iura coniugij: & coniugium, ut antea descripsimus, adfirmamus esse societatem à Deo institutā, & sancitam, & placere Deo hanc ipsam societatem & officia uitæ coniugalīs: & damnamus fanaticos omnes, Basilidem, Tacianum, Carpocratem, & similes, quorum alij alijs modis uel damnarunt coniugium, uel tetras confusiones adprobauerunt. Damnamus & legem Pontificiam, quę prohibet sacerdotibus coniugia, et causam præbet exitij magnæ multitudinī hominū, & ob eandem causam uota monastica cœlibatus improbamus. De cæteris causis uero infra loquemur: pugnant enim illæ pontificiæ

ificia leges & vota cum diuino decreto. Dixit Dominus, Non est bonum homini esse solum. Dixit, id est, sua inenarrabili sapientia decreuit, genus humanum hoc modo condere, ut ex societate maris & foeminae propagetur. Et duos condidit, ut esset Ecclesia; & sanxit has metas, ne uagarentur libidines. Vult enim, intellectum castitatis esse in genere humano,

Hæc cum dixerit ac decreuerit Deus, dicunt contrarium, Tacianus, Papa, monachi: qui cum prohibent coniugium, causam præbent multis hominibus, alioqui ad uirtutem idoneis, cumulandi multa horrenda peccata, propter quæ plurimi in æternum exitium ruunt, & ira Dei aduersus totum genus humanum magis irritatur. Lex humana pugnans cum decreto diuino, & ipso Dei opere in creatione instituto & condito; deinde & cum præceptis diuinis, & quæ fons est magnorum scelerum, propter quæ & multi pereunt, & ira Dei magis accenditur, imò quæ legem spiritus sanctus oriri à diabolo adfirmat, nequaquam Ecclesie imponenda est, sed omnium piorum consensu abolenda est.

Non raro autem his 30. annis accidit, ut sacerdotes, quorum mores inculpati fuerunt, & honesti, præcipue propter coniugium interfecti sint. Ita diabolus suam legem etiam parricidij stabilire conatur, & habet organa scriptores impudentissimos; Eccium, Fabrum, Pygium, qui expressè scripsit, minus peccare sacerdotem si sit mœchus, quam si ducat uxorem. Talia scribi & dici ab ijs qui nominari Christiani uolunt, indignum est.

Vident sapientes, in hac mundi senectâ, & naturam hominum languidiorem esse, & paulatim maiores disciplinae laxationes & confusions fieri, Et semper ante

excidia urbium & ruinas regnorum proximè antecessit
licentia in hoc genere. Ideo gubernatores debebant esse
uigilantiores, & seueriores in tuenda disciplina, in muni
endis coniugij legibus, in puniendis & prohibendis ua
gis libidinibus: de qua re extare nostras commonefacti
ones ad omnem posteritatem, gaudemus, Simul etiam
oramus filium Dei, Dominum nostrum IESVM Chri
stum, custodem Ecclesiæ, uerè amantem castitatis, ut spi
ritu suo casto in multorum cordibus accendat castitatē,
& flectat mentes gubernatorum ad salutaria consilia, &
reprimat diabolum, flammam libidinum accendentem, et
impediat ne impia exempla latè uagentur.

Expauescant omnium piorum animi & pectora, cum
tetra & horrenda exempla ethnica legunt, uel audiunt,
quæ quidem deinceps & cæcitas in mentibus, & alij furo
res exitiosi totis gentibus comitati sunt: ut in historijs gē
tium omnibus obuia sunt exempla.

Sed ali duas filias Spartani stupratas in puteū abiece
rant: postea quasi in illo ipso uestigio trucidatus est exer
citus Laconicus, & imperij mutatio facta est. Sed multa
sunt omnium ætatum exempla. Meminimus ipsi, Episco
pos aliquot præstantes nobilitate & ingenijs, in adulte
rijs interfectos esse.

Sed oramus filium Dei, ut hanc ipsam ob causam plu
rimos custodiat, & ad castitatem flectat, ut à pluribus re
cte inuocari possit. Quæ uero pro defensione cœlibatus
ab aduersarijs citantur, perinde ad causam accommoda
ta sunt, ut quod Tacianus citabat, ex Euangelio secun
dum Aegyptios dictum Christi ad Salomonem: Veni sol
uere opera mulieris. Id interpretabatur Tacianus: Veni
sol

soluere, id est, abolere coniugium, cum Christi uerba loquerentur de Heue lapsu, & miseris secutis eum lapsum, sicut et Ioan. scribit: Venit filius Dei, ut destruat opera diaboli.

DE CONFIRMATIONE ET

Vnctione.

Notum est, formas consecrandi oleum, magicas & execrandas esse: ideo nec unctiones illae, in quibus usus est eius olei, tolerandae sunt. Et uetustas huius ritus longe aliter exercuit, quam nunc exercentur. In ritu confirmationis, fiebat exploratio doctrinae, in qua singuli recitabant summam doctrinae, & palam profitebantur se improbare furores Ethnicos & haereticos, & uelle se esse & manere uerae Ecclesiae membra, & non discessuros a uera sententia, quam tunc profitebantur. Hic mos erat utilis ad erudiendos homines, & retinendos in uera agnitione Dei. Ac in Ecclesiis nostris similia fiunt in Cathedra iuniorum, et in prima confessione, in qua pastores doctrinam populi explorant. Sed ritus Confirmationis, quem nunc Episcopi retinent, quid est nisi inanis umbra? Praeterea Vnctio, quae nunc extrema nominatur, fuit olim medicatio: ut ex Iacobi epistola perspicuum est. Nunc spectaculum est plenum superstitionis. Dicunt remitti peccata per istas unctiones: & addunt inuocationem mortuorum, quam etiam necesse est improbare. Ideo hi ritus non seruantur in nostris Ecclesiis, nec ante haec tempora Ecclesia sensit esse necessarios. Ceterum pro egrotis fiunt publice & priuatim piaer preces, sicut promissit Deus se etiam corporales aerumnas petentibus mitigaturum esse, iuxta illud: Inuoca me in die tribulationis tuae, & ego eripiam te.

K

Fiunt & funera, honesta congregatione, & pijs com-
monefactionibus, & canticis.

DE TRADITIONIBVS, ID

*est, ritibus in Ecclesia institutis,
auctoritate humana.*

Natura rationalis ordinem intelligit, & intellectus
ordinis non obscurum testimoniū est de Deo, nec
uiuere homines sine aliquo ordine possunt: sicuti
in familijs uidemus oportere distincta esse tempora la-
borum, quietis, cibi, somni. Et optima quęq; natura, in to-
ta uita maximē est amās ordinis. Ac Paulus iubet omnia
in Ecclesia fieri decorē & ordine. Fuit igitur semper, in-
de usq; ab initio generis humani, ordo aliquis publicorū
congressuum: fuit aliqua temporum & aliorum quorū-
dam rituum distinctio, haud dubiē plena grauitatis & e-
legantia, apud illa excellentia lumina generis humani,
quando in eodem horto aut tugurio confederunt Sem,
Abraham, Isaac, & horū familię: & audita concione Sem,
de uero Deo, de filio Dei, de distinctione Ecclesię, & ali-
arum gentium, postea simul fecerunt inuocationē. Quā-
quam igitur esse ritus aliquos honestos ordinis causa o-
portet, tamen homines proni ad superstitionem facili de-
prauant hos ritus, ac fingunt tales obseruationes esse me-
rita remissionis peccatorum, & iusticiam corā Deo: uer-
tūt signa in numina, sicut multi statuis tribuunt numen,
& multi uel superstitione uel tyrannide cumulant ritus:
ut superstitio in Ecclesia auxit ritus satisfactorum, ut no-
minant. Nabuchodonosor, Antiochus, quia iudicant cō-
sensum in religione prodesse ad regni concordia & tran-
quillitatem, cultus instituunt, quos pariter a subditis ob-

seru-

seruari uolunt. Ibi non superstitione, sed tyrannide nouæ
leges & noua nomina proposita sunt. Hæc ita fieri in ge-
nere humano, turbari & mutari ueras & falsas religio-
nes uidimus, & causas miramur cur non constanter per-
seuerent homines in ueritate à Deo monstrata.

Sed uox diuina adfirmat, à diabolis impelli homines,
ut à Deo deficiant; & natura hominum cæca, curiosa, le-
uis, amat ludos uariarum opinionum. Aduersus hæc ma-
gna mala præmunit & confirmat Ecclesiam Deus; de-
dit ei doctrinam expressam & certam, quæ quidem com-
prehensa est in libris prophetarum & Apostolorum, &
symbolis. Quare necesse est considerare quales sint le-
ges seu ritus, & unde sint.

Est igitur PRIMA Regula: Nulli creaturæ, non an-
gelis, non hominibus, non regibus, non Episcopis licet
condere leges, aut ritus pugnantes cum uerbo Dei. Vt
horribiliter peccauit rex Babylonicus, quanquam excel-
lens sapientia & uirtute, iubens adorari statuam. Et pec-
cant omnes homines, qui talibus edictis aut legibus ob-
temperant: sicut Heua peccabat, discedens à mandato di-
uino, propter diaboli mendaciū. Sed uniuersaliter Regula
seruanda est: Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus.

Talia sunt edicta, quæ præcipiunt inuocari homines
mortuos, aut amplecti falsam doctrinam, aut obseruari
impios cultus. De his omnibus tenenda est regula primi
præcepti: Fugite idola. Talis est & lex de coelibatu sacer-
dotum, quem plurimi sine peccato obseruare non
possunt. Et si utemur scimus, quid de legum mutationi
bus uiri politici iudicent; tamen Deus sic ordinauit
obedientiam, ut uelit nos cum ipso copulatos esse

& congruere cum sapientia & iusticia; unde hæc regula
sunt immota & æternæ: Non habebis Deos alienos. Item:
Oportet Deo magis obedire quam hominibus, Item: Si
quis aliud Euangelium docet, anathema sit.

SECUNDA regula: Cùm usitatum sit, superstitiones
addere operibus, quæ alioqui suo genere erant indif-
ferentia, ut nos uesci carnibus, aut non uesci carnibus: ne-
cesse est superstitiones & errores qui adduntur, taxare,
& doctrinæ exempla in usu libertatis modeste ostendi
possunt.

Est autem error non obscurus, quæ stulticia multos
docentium, & populi plerumque, addit, quod docent & ex-
istimant, ieiunia & similia opera mereri remissionem pec-
catorum, tum culpe tum poenę: ut & Thomas scribit de
Satisfactionibus, & plurimi sic loquuntur.

Hæc Pharisaica imaginatio facile capit animos, & ob-
scurat lucem doctrinæ de beneficijs Christi proprijs, &
de gratuita remissione, & de fide. Cùm enim putant ho-
mines mereri se remissionem peccatorum his suis ritibus,
transferunt honorem debitum Christo in hos ritus, & a-
liquantisper inani fiducia tument. Postea tamen in ueris
doloribus ruunt in dubitationes, quæ sunt eis exitio. Et
per se se magnum peccatum est, non nosse beneficia filij
Dei.

Propter hanc causam Paulus tam acriter diuinat de
abrogatione circumcisionis, & aliarum caeremoniarum
legis Mosaicæ, ne uera cognitio mediatoris extingueretur,
si existimarent se mereri remissionem peccatorum, &
iustos esse hæc obseruatione legis & caeremoniarum Mo-
ysi, sicut Pharisei contendebant. Et sæpe monet Paulus
ut

ut caueamus, ne nouis ceremonijs humanis lux Euange-
lij obscuretur.

¶ Secundus error minus conspicuus est, sed tamen per-
niciōsus. Postquam uident aliqui, non posse defendi hūc
Pharisaicum errorem, delabuntur huc: Et si, inquit, nō
merentur hae ceremoniae remissionem peccatorum, ta-
men quia sunt bona opera & cultus Dei, defendātur hae
traditiones, ut in lege Moyli Nazaræorum abstinentia,
etsi non merebatur remissionem peccatorum, tamē De-
o placebat, & erat cultus Deo gratus.

¶ Hoc fūco recens quidam pingere traditiones didice-
runt, qui tamen non de his medijs rebus dimicant, sed ali-
os tetros errores & opinionem de potestate Episcopo-
rum stabilire conantur.

¶ Necessē est autem, pios hic cauere doctrinae insidias.
Magnus error in hoc ipso fūco inest, Non recte citatur
exemplum ex Moyse. Longe differunt opera à Deo insti-
tuta & ordinata, ab operibus non mandatis & non ordi-
natis à Deo, sed tantum consilio humano excogitatis. E-
rant cultus Dei opera in lege Dei ordinata, etsi remissio-
nem peccatorum non merebantur. At ἡ ἀλαθροσκεία ex-
cogitatae ab hominibus sine mandato Dei, nec fuerunt
nec sunt cultus Dei. Nequaquam probat Deus hanc au-
daciam hominū, quae tamen semper usitata fuit fingendi
cultus, id est, opera quorum finis immediatus sit, ut De-
us per ea honore adficiatur. Ideo exclamat uox diuina:
Frustra colunt me mandatis hominum. Et passim in pro-
phetis & apud Paulum taxatur haec audacia. Sed ueri cul-
tus sunt opera à Deo mandata, quae sunt in agnitione et
fiducia mediatoris, hoc fine, ut Deo praestetur obediē-

tia, & pſiteamur hunc uerè eſſe Deum, què ſic colimus? Ira Ezech. 20. reuocat nos ad præcepta diuina, inquiring, In præceptis patrum ueſtrorum nolite incedere, ſed in præceptis meis ambulate. Et ſæpe repetitæ ſunt hæ concluſiones. Et in Pſal. Lucerna pedibus meis uerbum tuum, Et in Num. cap. 15. Non ſequantur cogitationes ſuas.

Tertius error eſt: Hypocritæ fingunt talia opera perfectionis eſſe, ut monachi ſua uota plena uanitatis anteferunt uitæ politicæ, & œconomicæ: cum Deus mirando conſilio ſic conſociauerit genus humanum, & in his laboribus & periculis uelit conſpici fidem, inuocationem, conſeſſionem, mutuam beneficentiam, tolerantiã, & alias uirtutes.

Quartus error: eſt opinio neceſſitatis, ut ſcribunt, qd ieiunium quadrageſimæ neceſſarium eſt. Alia arbitria ſunt, quæ tantum carniſicina eſt conſcientiæ, iudicare non eſſe Chriſtianum, non eſſe membrum Eccleſiæ Dei, comedentem carnes die ſexta, aut non ſeruatũ ieiunium quadrageſimæ.

Sed error eſt obſcurans res maximas, doctrinam de iuſticia Euangelij, & de Eccleſia, qualis ſit, & quomodo diſcernenda ſint membra Eccleſiæ, nõ cibo & potu, ſed fide, inuocatione, & cæteris uirtutibus. Ac contra opinionem neceſſitatis expreſſè dicitur Coloſſ. 2. Nemo uos iudicet in cibo & potu. Et Gal. 5. In libertate qua Chriſtus uos liberauit, ſtate, nec ruruſus iugo ſeruitutis impli-
ceminĩ. Et opinio neceſſitatis magnas diſcordias ſemper peperit: ut olim contentiões fuerũt de die Paſcharos, de fermẽto, & nunc ſimiles contentiões multę exortę ſunt,

Quintus error accedit ad priores opiniões. Hic error, quòd

¶ Episcopi sibi sumunt potestatem instituendi nouos cultus, & obligandi conscientias, ut Gregorius constituit, ut mariti translati ad ordinem presbyterorum, relinquerent consuetudinem coniugum, & constitutio de confessione præcipit enumerationem, & decreta facta sunt de discrimine ciborū & ieiunio, &c. De talibus traditionibus, etiam libri extant recentes pleni labyrinthorum, in quibus scribitur, Peccata mortalia esse, uiolationes talium rituum, etiam extra casum scandali. Gerson quasi uicem tenet: sed uera consolatio est uox Euangelij, quæ uult hūc intellectum libertatis in Ecclesia notum esse & conseruari uidelicet remotis illis erroribus de quibus dictū est: Ritus humanos honestos, ordinis causa factos, seruari posse sine opinione meriti, cultuum & necessitatis, ut supra dictum est ex Coloss. Nemo uos iudicet in cibo aut potu, &c. Et Petrus inquit: Quid tentatis Deum, imponentes iugum cœuicibus discipulorum, quod neque patres uestri, neque nos portare potuimus.

TER TIA regula: Remotis erroribus illis, de quibus doceri Ecclesiam necesse est, postea ritus aliquos honestos, boni ordinis causa factos, & seruamus, & seruandos esse docemus: ut sine ordine homines uiuere nō possunt. Et Paulus inquit: oīa fiāt decore & ordine. Et extat Athanasij dictū: Vtilis sunt cæremonie, sed cum cognitiōe ueritatis & mediocritate. Hāc uocē apparet oppositā esse superstitioni, quæ tūc quæp̄ augebat cæremonias, & obscurabat ueritatem, & onerabat conscientias & Ecclesias.

Agimus autem gratias Deo, æterno patri Domini nostri Iesu Christi, qui propter filium, & per eum, æternā Ecclesiā colligit, quæ inde usque ab initio generis humani cō

seruauit publicum ministerium Euangelij, & honestos congressus, qui ipse etiam distinxit quedam tempora, & oramus eum, ut deinceps seruet & regat Ecclesiā. Et studio docemus, ut omnes adiuuent conseruationem publici ministerij, & uitent scandala & dissipationes, ut suo loco copiosius dicetur.

Extat autē liber cui titulus est AGENDA, in quo series usitata festorum & rituum in nostris Ecclesiis recitatur
DE VITA MONASTICA.

OMittimus longiorem commemorationem de uerecibus historijs, eorum qui uel in solitudinem discesserunt, ut Antonius; uel collegia similia scholis instituerunt, extra ciuitatum frequentiam, ut Basilii. Aliæ enim alijs causæ fuerunt secedendi. De presentibus monachis iam loquamur, qui minimè sunt in solitudine. Collegia sunt hominum, uel doctorum, uel indoctorum, in mediâ luce et frequentia commodius uiuentium, quàm alij homines. Habent uoluptates quas expetunt, alij alias. Et multo plus ocij, quàm cæteri homines in uita politica & œconomica.

Ne ipsi quidem iam illa ridicula encomia de perfectione, & de uita contemplatiua ad se transferunt, ut olim aliqui fecerunt. Et cum magna sit dissimilitudo hominum in illis sodalitijs, non uolumus concionari malis, qui propter culinas & licentiam illas latebras amant, sed sanabiles obtestamur propter gloriam Dei, & suam salutem, ut cogitent hæc dicta: Non habebis Deos alienos; Fugite idola. Qualis nunc est uita monastica? Plurimum habet impiorum cultuum & uanitatis; Missas habent uenales pro uiuis & mortuis, & hic quæstus est in plerisque monasterijs maximus.

Vñ

Visitata est ibi & mortuorum inuocatio, cumulata multis tetrīs superstitionibus, statuarum adorationibus, indulgentiis, & alijs imposturis. Studia doctrinæ aut nulla sunt, aut corrupta.

Hæc solæ causæ satis magnæ sunt, cur homines non proficiant ex illis sodalitatibus discedere debeant. Quia uota quæ implicanc te generi uitæ, in quo est cultus idolorum, sunt haud dubiè irrita, iuxta primum mandatum, quod est immotum & æternum, & regula omnium aliorum præceptorum: **NON HABEBIS DEOS ALIENOS.**

Citant ex Paulo de uiduis: Primam fidem irritam fecerunt. Sed responsio firma & perspicua est. Etiam si loqueretur Paulus de uotis, tamen talia uota nullo modo probaret, quæ coniuncta sunt cum cultu idolorum, & multis erroribus. Sunt autem & alia multa mendacia in uotis. Promittunt castitatem & paupertatem: quàm multi sint idonei ad uitam cœlibem, ipsi norunt. Deinde de paupertate, scimus multo plures quærere ibi culinas instructas, quàm inopiam & famem. Iam hoc quoque considerandum est: Excusent & laudent uitam monasticam homines diserti ut uolent, tamen semper hæc opinio in hominibus non profanis hoc exemplo confirmatur: Quod talia opera electa humano consilio sint cultus Dei, id est, opera per quæ Deus iudicet se honore adfici. Hæc opinio taxanda est, & hominum mentibus euellenda est, & retrahendi sunt homines ad mandatum Dei, iuxta hoc dictum: Frustracolunt me mandatis hominum. Item: Non in præceptis patrum uestrorum, sed in præceptis meis ambulate. Hæc reprehensio uitæ monasticæ uera & illustris est.

Iam si adfingunt merita & perfectiones, magis obscuro

ratur Euangelistæ de iusticia fidel, & ueris cultibus. Quia tetrum et horribile mendacium est, obseruationes monasticas mereri remissionem peccatorum, aut tantundem ualere quantum ualet baptismus: sicut Thomas expresse dicit. Nec fuit ignota antiquitati hæc reprehensio. Exstat enim narratio seu uera, seu docendi causa scripta, quæ tamen iudicia piorum indicat.

Scribunt, Antonio cupienti scire quantum apud Deum profecisset in illis exercitijs solitudinis, monstratam esse domum sutoris Alexandrini, uicinam portæ. Ingressus igitur, alloquitur patrem familias, interrogat de doctrina & de exercitijs pietatis. Hic recte de doctrina respondet. Postea ait, se mane breui precatione Deo gratias agere, & pro cæteris beneficijs, & quod filium miserit. Deinde petere se remissionem peccatorum propter filium, & orare ut Ecclesiam seruet & suam familiam: orare & filium ut pro nobis intercedat, & hac fide acquiescere, & lætum facere domesticas operas, & curare ut filij recte doceantur. Non alia, inquit Antonius, habes exercitia duriora? Parum ne sustinet laboris, inquit iste, qui familiæ uictum quærit: & multa subinde incidunt, quæ patrem familiam duriter excruciant, et accedunt onera communia ciuium. Non uides quantum sit priuatarum et publicarum miseriarum in uita: quas recte ferre, & in his exercere fidem & patientiam, satis duram militiam esse existimes. Abijt Antonius, & intellexit se commune fieri, ne anteferreret sua exercitia officijs uitæ communis. Tales narrationes, & alia leguntur: quæ etiam si docendi causa scripta sunt, tamen ostendunt eruditorum iudicia.

Nec iam longiorem disputationem addere opus est, præ

præse
ret, p
studi
nē ue

In
Gus
mon
de iu
præse
bere
fiore
inde

mor
Ad
et sch
talia,
bus D
am, in
existi

Al
profu
nomi
uirtu
nullo
bent,

N
I
De

præsertim cū nemo in illis locis ubi sunt monachi, ignoret, plurimū esse prauarū superstitionū in monasterijs, & studia doctrinæ uel nulla uel corrupta esse. Deliberatio nē uerò de modo emēdatiōis, relinquimus ijs q̄ præsunt.

In multis locis desunt pastores Ecclesijs, aut deest uictus pastoribus. His primū opitulandū erat ex redditibus monasteriorū locupletitū. Postea pauperum q̄q; studia in de iuuanda sunt, et in aliquibus scholæ constitui possunt, præsertim cū necesse sit Ecclesiā multis pauperib. præbere sumptus ad discendum, ut ex eo numero legant pastores & ministri qui doceant ecclesias. Hospitalia etiā inde iuuanda sunt, in quibus pauperes, qui diuturnis morbis laborant, ali necesse est.

Ad tales usus uerè p̄tos, ad alendos pastores, pauperes et scholasticos, ad constituendas scholas, ad iuuāda hospitalia, magna pars reddituum in monasterijs, in his regionibus Dei beneficio translata est. Reliquum in œconomiam, in quolibet monasterio impenditur, & stulticia est, existimare œconomias non esse sumptuosas.

Abbates uerò ditiores hoc tempore, in quales usus profundāt redditus, exempla multorum ostendunt, quos nominare possemus: qui pariter literas, religionem & uirtutem oderūt, & helluātur de his eleemosynis, & aut nullos pastores Ecclesijs suis præficiunt, aut si quos habent, esurire sinunt.

DE INVOCATIONE HOMINVM PIORVM,
qui ex hac uita discesserunt.

In capite Esaia 42. scriptum est: Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo. Gloria Dei proprijsima est, inuocatio, ut Matt. 4. inq̄t Dñs:

Dominum Deum tuū adorabis, & illi soli serues. Et im-
motum ac æternum decretum est primi præcepti: Non
habebis deos alienos. Neceſſe eſt igitur in Eccleſia do-
ctrinam de inuocatiōe puriſſimā extare, ad quā corrup-
pendam inde uſq; ab initio generis humani diabolus ua-
rijs modis ſemina ſparſit et ſparget. Quare uigilantiores
eſſe debemus, & maiori cura retinere modum inuocati-
onis, ſeu adorationis, propoſitum in uerbo Dei, iuxta di-
ctum: Quicquid petieritis patrem in nomine meo hoc fa-
ciet. In his uerbis ſancitus eſt modus, quem conſtantiſſi-
mē tueri debemus; non miſcere alios modos, pugnantes
cum uoce diuina, aut qui nullo exemplo probato in ſcrip-
turis firmati ſunt.

Nulla maior uirtus eſt, nulla efficacior conſolatio, quā
uera inuocatio: Neceſſe eſt igitur taxari eos, qui ueram
inuocationem uel negligunt, uel corrumpunt, & ſunt cor-
ruptelæ uariæ. Multi non diſcernunt ſuam inuocationē
ab Ethnicā, ac ne cogitant quidem quid alloquantur.

De his inquit Dominus in capite 4. Vos adoratis qd
neſcitis. Vult Eccleſiam cogitare quid alloquatur, inquit
ens: Nos adoramus quod ſcimus. Multi non cogitant, an,
& quare exaudiantur. Recitant preces, & dubitāt
tamen, cū ſcriptum ſit: Poſtulet in fide, nihil hæſitans.

De his materijs alibi dicemus. Hoc loco reprehendi-
mus hanc corruptelam Ethnicā, quod defenditur con-
ſuetudo alloquentium homines, qui ex hac uita diſceſſe
runt, & petitur ab eis uel auxilium, uel interceſſio. Talis
inuocatio aberrat à Deo, & tribuit uel efficaciam creatu-
ris, uel auxilium, uel interceſſionem. Nam qui uerecun-
dius locuti ſunt, de ſola interceſſione dixerunt. Sed hu-
mana

man
ſicut
grati
Hos
chun
nulla
mule
A
mātu
ſint E
& a d
uerē
R
thet.
Inuo
nem,
intue
ſimul
filio e
Nequ
ta diſ
intell
hac in
& ſci
gium.
ſe inu
Deo c
uocat
ſarij
tamen

mana superstitio longius procedit, & efficaciam tribuit, sicut multæ cantiones publicæ ostendunt, Maria mater gratiæ, Tu nos ab hoste protege, In hora mortis suscipe. Hos uersiculos audiuius doctorem Theologiæ monachum præfari morienti, & sæpe repetere, cùm quidem nullam Christi mentionem faceret, & possent exempla multa recitari.

Accedunt & alij furores. Alij apud alias statuas existimantur esse magis propicii. Hi furores cùm palàm similes sint Ethnicorum, & haud dubiè ualde irritent iram Dei, & à docentibus taxandi sunt, & à pijs magistratibus seuerè puniendi.

Reprehensio autem perspicua argumenta hæc tria cōtinet. Creaturis tribuere omnipotentiam, est impietas: Inuocatio creaturæ, quæ est extra hanc uitæ consuetudinem, tribuit ei omnipotentiam: Quia confessio est, quòd intueatur omnium corda, & discernat gemitus ueros à simulatis. Hæc tantum tribuenda sunt æterno patri, & filio eius Domino nostro Iesu Christo, & spiritui sancto. Nequaquam igitur inuocatio ad homines, qui ex hac uita discesserunt, facienda est. Dolendum est, hæc mala nō intelligi. Sed te ipsum aspice, & considera, quid agas. In hac inuocatione discedis à Deo, nec cogitas quid inuoces: & scis illos opitulatores, quos quæris, Annam aut Georgium, non uidere motus tui cordis: qui quidem si scirent se inuocari, etiam cohorrescerent, nollent hunc honorẽ Deo debitum tribui ullis creaturis. Qualis autem est inuocatio ad surdos? Et si scimus quid respondeant aduersarij (finxerunt enim sophismata, ad eludendam ueritatẽ), tamen diuina testimonia ipsorum responsioni defunt. Et

precatio quæ est sine fide, hoc est, ubi nō potes statuere,
an talē inuocationē ad p̄bet ac recipiat Deus, inanis est.

Meminimus Lutherum sæpe dicere: In ueteri testamē
to illustre testimonium esse diuinitatis Melsias, quod ad
firmat eum inuocari. Et hac proprietate Melsias ibi à cæ
teris Prophetis discernitur. Id grauissimum testimoniū
querabatur obscuratum & labefactatum esse, translata
inuocatione ad alios homines. Ac p̄pter hāc solā causam
dicebat, consuetudinē alios inuocandi im̄pbandā esse.

SECVND V Marg. mentum est: Irrita est inuoca
tio sine fide, & nullus cultus in Ecclesiam sine mandato
diuino inuehendus est. Nulla autem extat sententia, quæ
ostendat inuocationē hanc, quam defendūt, ad homines
factam, Deo placere, & efficacem esse. Est igitur irrita in
uocatio: Qualis est enim precatio, hoc modo accedere
ad Annā, aut Georgiū: Inuoco, sed dubito utrū tua inter
cessio mihi p̄sit, dubito an me audias, an mihi opē feras.

Si homines hęc arcana peccata intelligerent, execra
rētur tales precatiōes: ut reuera sunt execrandæ, & sunt
Ethnicæ. Postea ex talibus uitijs quanti furores sequun
tur: concursus & inuocationes ad certas statuas, petitio
cētorum beneficiorum à singulis: ab Anna ut à Iunone,
petuntur diuitiæ: à Georgio, ut à Marte, uictoriæ: à Seba
stiano, Rocho, depulsio pestilentie: ab Antonio defensio
porcorū. Hęc etiā si aduersarij dicunt se non probare,
tamen lucri causa retinent, ut manifestum est.

Adiungamus & TERTIVM argumentum. Ex
pressè scriptum est: Vnus est mediator Dei et hominum
homo Christus Iesus. Hunc in omni inuocatione intueri
nos oportet, & Euangelij doctrinam de eo nosse: Quod
nemo

nemo ad Deum accedere possit, nisi fiducia mediatoris qui simul interpellat pro nobis, ut ipse inquit: Nemo uenit ad patrem, nisi per filium. Et iubet ipse nos ad sese confugere, inquit: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Et modum inuocationis ipse docet, cum ait: Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Patrem nominat, ut seiungas tuam inuocationem ab Ethnica, & cogites quid alloquaris: Cogites hunc uerū Deū esse, qui se patefecit misso filio. Non uagetur animus, ut Ethnica mulier in tragœdia dicit, Inuoco te Deus, quicquid es, & c.

Sed hunc esse uerum Deum scias, qui se patefecit misso filio, crucifixo & resuscitato: & talem agnoscas, sicut se patefecit. Deinde scias, hūc ita certo recipere & exaudire inuocantes, cum ad mediatorem filium, crucifixum pro nobis, & resuscitatum, confugimus & petimus nos propter eum recipi, exaudiri, iuari & saluari, Nec alio modo ullus homo recipitur à Deo, uel exauditur: Nec incerta est hæc inuocatio, sed iubet sic inuocantes firma fide statuere, hunc cultum Deo placere, & sic inuocantes certo recipi & exaudiri. Ideo inquit: Quicquid petieritis in nomine meo, id est, me agnoscētes, & nominātes, seu inuocātes tantū redemptorē, summū sacerdotē et intercessorē.

Solus hic summus sacerdos ingreditur in sanctum sanctorum, id est, in arcanū cōsiliū diuinitatis, & cernit pectus eterni patris, & p nobis interpellat, & nostros dolores, gemitus, & preces ad eū perfert, scrutans corda nostra.

Hanc doctrinam de mediatore obscuratam & corruptam esse, manifestū est, cū confugerent homines ad Matrem uirginem, tantū magis propiciā, & alij alios mediatores quærent.

Ac manifestum est, nullum extare exemplum in Prophetis, aut Apostolis, ubi fiat cōpellatio ad homines: Exaudi me Abraham, uel, Exaudi me Deus propter Abraham. Sed cōpellatio fit ad Deum, qui se patefecit, uidelicet ad æternum patrem, filium Dominum nostrū Iesum Christum, & spiritum sanctum, ut recipiat, exaudiat & saluet propter filium.

Fit & expresse ad filium, ut 2. Thes. 2. Ipse Dominus noster Iesus Christus, & Deus & pater noster, qui dilexit nos, confirmet uos, &c. Et Gen. 48. nominat Iacob Deum, & mediatorem filium, cū ait: Deus, coram quo ambulauerunt patres mei, & Angelus qui eripuit me de cūctis malis (id est, promissus saluator) benedicat pueris istis. Vtūmur igitur his formis:

IN VOCO te omnipotens Deus, æterne pater Domini nostri Iesu Christi, conditor cœli & terræ, & omnium creaturarum, unā cū filio tuo Domino nostro Iesu Christo, & spiritu sancto tuo, sapiens, uerax, bone, iuste, liber rime, caste, & misericors, miserere mei, & me per & propter Iesum Christum, filium tuū crucifixum pro nobis, & resuscitatum, exaudi, & sanctifica me spiritu scō tuo.

Inuoco te Iesu Christe, fili Dei, crucifixe pro nobis & resuscitate, misereri mei, intercede pro me apud æternū patrem, & sanctifica me spiritu tuo sancto.

In his formis scimus quid alloquamur, Et cū extent testimonia uerbi Dei, quæ ostendunt hanc inuocationē Deo placere, & exaudiri, talis inuocatio fide fieri potest.

Hæc non sunt in inuocatione quæ fit ad homines. Colligunt nonnulli testimonia ex Augustino, & alijs, ut ostendant beatis in cœlo curæ esse res humanas. Potest hoc illustrius

lustr
Et no
inde
E
tū h
se est
sua, q
quon
Prop
hitor
patef
tradit
dit. I
lūmo
lidere
ineis
teras
petan
Deus
truce
cation
Aia, f
ipforu
deren
nam e
pulo r

D

1
Iustrius ostendit ex colloquio Moysi & Elię cum Christo.
Et non dubium est, beatos orare pro Ecclesia; sed tamen
inde non sequitur, Inuocandos esse.

¶ Et si autem docemus, non inuocandos esse homines:
in historias beatorum populo proponimus. Quia neces-
se est omnibus aliquo modo notam esse historiam Eccle-
siae, quibus testimonijs uocata & condita sit Ecclesia, &
quomodo seruetur, & quod genus doctrinae per Patres,
Prophetas, Apostolos & martyres propagatū sit. In his
historijs iubemus, ut omnes agant gratias Deo, quod se
patefecit, q̄ colligit Ecclesiam per filium, q̄ doctrinā nobis
tradidit, et q̄ misit doctores, et in eis testimonia de se ostē-
dit. Iubemus ut doctrinam eorū considerent, & ijs te-
stimonijs quae Deus in eis ostendit, fidem confirmēt. Cō-
siderent item exempla iudicij & poenarum, ut excitetur
in eis timor Dei; iubemus imitari fidem, patientiā, & cæ-
teras uirtutes. Discant in Deo non esse *περὶ ἡμῶν* &
petant se q̄ recipi, exaudiri, regi, saluari & iuari; sicut
Deus recipit Dauidē, Manassē, Magdel nā, latronē in
cruce. Monemus etiā, q̄modo exēpla cuiuslibet in sua uo-
catione imitanda sint. Quia error in imitatione, & *κακός*
αἵα, sepe ingentium malorum causa est. Laudamus etiā
ipsorum sanctorum diligentiam, qui curauerūt ne effun-
derent dona Dei. Deniq; non stulti amplissimam doctri-
nam ex his historijs promere possunt, quam proponi po-
pulo remota superstitione utilissimum est.

DE MAGISTRATV POLITICO.

DEi beneficio in Ecclesiis nostris & hac pars doctri-
nae de dignitate magistratus qui gerit gladiū, & de
dignitate legum, iudiciorum, & totius ordinis poli-

tici, pie illustrata est: & magno labore ac multis scriptis
refutati sunt Anabaptistarum & aliorum fanaticorum
hominum multi & magni furiores.

Docemus igitur, in tota doctrina Dei, per Prophetas
& Apostolos tradita, adfirmari ordinem politicum, ma-
gistratus, leges, iudicia, & legitimam societatem hominū
nequaquā casu existere in genere humano. Et quanquā mul-
tum est horribilium confusionum, quæ à Diabolo & ho-
minum furoribus oriuntur, tamen à Deo institutam esse
legitimam gubernationem, & societatem hominum: &
quantum ordinis reliquū manet, immensa bonitate Dei
propter Ecclesiam conseruari. Sicut Rom. 13. dicitur, &
in Psal. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigi-
lat, qui custodit eā, &c. Sunt igitur res suo genere bonæ,
gerere magistratus, esse iudicem, esse ministrum iudicio-
rum, legitimē uti iudicijs, gerere bella legitima, et esse mi-
litem in bellis legitimis, &c. Et potest his rebus uti homo
Christianus, sicut utitur potu, cibo, remedijs, emptione,
uenditione. Nec peccat gerens magistratus iuxta uocati-
onem, exercēs iudicia, militans, legitimo supplicio adfici-
ens condemnatos, &c. Et magistratui politico subditi de-
bent obedientiam, sicut Paulus inquit: Non solū propter
iram, id est, metu pœnæ corporalis, qua adficiuntur con-
tumaces ab ipsis magistratibus, sed etiam propter cōsci-
entiam, id est, contumacia est peccatum offendens Deū,
& auellens conscientiam à Deo.

Hanc sententiam diuinam Ecclesijs proponimus, quæ
ianuit potestatem legitimam, & totum ordinem politi-
cum: & ostendimus discrimen Euangelij & politica gu-
bernationis. Vult Deus regi & coerceri politica guber-
natione

natiōe omnes homines, etiā nō renatos; ac lucent in hac gubernatione quoq; sapientia & iusticia Dei, & bonitas erga genus humanum. Sapientiam ostendit ordo, qui est discrimen uirtutū & uitiorū, & cōsociatio hominū per legitima imperia, & cōtractus mirāda sapientia ordinatos.

Deinde iusticia Dei conspicitur in politica gubernatione. Quia uult puniri manifesta scelera a magistratibus, & cū ipsi qui præsint, non sumunt supplicia de fontibus, Deus ipse mirabiliter rapit eos ad pœnas, & regulariter atrociam delicta punit atrocibus pœnis in hac uita, ut dicitur: Qui gladium acceperit gladio peribit. Item, Scortatores & adulteros iudicat Deus, &c. Vult in his pœnis conspici discriminē uirtutum et uitiorū, & uult disci Deum sapientem, iustum, ueracem & castum esse. Cōspicitur & bonitas Dei erga genus humanū: quia hoc modo societatem hoīm conseruat. Ideo aut cōseruat, ut nde Ecclesia colligi possit: & uult politias esse hospitia Ecclesiæ.

Et aliud est politica gubernatio, quæ coerces omnes etiam non renatos, aliud remissio peccatorum & iusticia in cordibus, quæ est inchoatio uitæ & salutis eterne, quæ uoce Euangelij fit in credentibus.

Vtrumq; bonum tribuit Deus generi humano, & discrimina iusticiæ politicæ & lucis in cordibus uult intelligi. Nec Euangelium damnat aut dissipat politias, aut cœconomias. Et si autem non pertinet ad docentes in Ecclesia, leges particularis ferre de politica gubernatione, tñ in genere de officio potestatis, hoc tradit uox diuina.

Primū: Vult Deus sinē ulla dubitatiōe magistratus sonare uocem legis moralis in genere humano, qd ad disciplinam attinet, iuxta Decalogum seu legem naturalem;

hoc est, uult magistratus uoce primū proponi summas et, immutabiles leges, prohibentes cultū idoloz, blasphemias, periuria, iniustas cedes, uagas libidines, uiolationem cōiugij, furta & fraudes in pactis, contractib. et iudicijs.

Secundum officium: Harum legum diuinarum & immobilium, quæ sunt testimonia de Deo, & summa norma morum, sit custos magistratus, in puniendis omnib. qui eas uiolant: Nam uox legis sine pœna & executione, parum ualeat ad frenādos et coercēdos hoīes. Ideo dictū est à Paulo: Potestas sit terrori malo operi, & honori bono. Et antiquitas recte dixit: Magistratus est custos legis, scilicet primæ & secundę tabule, qđ ad disciplinā attinet.

Tertium officium est magistratus politici, etiam adde re naturali legi aliquas leges, quæ sunt determinationes circumstantiarum legis nature. Itaq; & harum legum custos in puniendo sit, sed nequaquā ferat aut defendat leges pugnantes cum iure diuino & naturali, sicut scriptū est Esaia 10. Vg ijs qui condunt leges iniquas. Quia imperia sunt ordinatio diuina, in qua sapientia & iusticia Dei, id est, leges iustæ dominari debent, sicut inquit rex sapiens & Deum timens Iosaphat: Non hominum exercetis iudicium, sed Dei, qui uobiscū est in iudicio. Sit timor Dei uobiscum, & cum diligentia omnia agite.

Quamquam autem multi in imperijs negligunt gloriam Dei, tamen hæc præcipua cura esse debebat, audire & amplecti ueram doctrinam de filio Dei, & Ecclesias fouere, sicut Psal. inquit: Et nunc reges intelligire, erudimini qui iudicatis terram. Item: Aperite portas principes uestras. id est, Aperite imperia Euangelio, & præbe te hospitium filio Dei. Et Esaia 49. Et reges erunt nutritores tui, & reginæ, id est, Respublicę sint nutrices Ec-

desig
que
nam
nam
more
el reg
& ad
dime
res, &
præc
arec
cadu
curau
discr
ticę p
quæ
nes sp
lio tra

H
Dei b
corru
ptis p
dubio
tellig
Oster
tas di
conte
cation
lij De

clesiæ, præbeant hospitâ Ecclesiis & pñs studijs. Ipsi quoque reges & principes sint membra Ecclesiæ, & doctrinam recte intelligant, non adiuvēt eos qui falsam doctrinam stabiliunt, & iniustam sævitiam exercēt, sed sint memores huius dicti: Glorificantes me glorificabo. Et Daniel regem Babylonicum hortatur ad agnitionem irę Dei, & ad clementiam erga exulantem Ecclesiā, cū ait: Redime peccata tua cum iusticia & clementia erga pauperes, & erit sanatio delictorum tuorum. Et cū sint inter præcipua Ecclesię membra, uideant ut iudicia in Ecclesia recte exercentur: sicut Constantinus, Theodosius, Arcadius, Marcianus, Carolus Magnus, & multi pñ reges curauerunt recte exerceri iudicia Ecclesiæ. Cæterū de discrimine utriusq; gradus ministerij Euangelicę et politicę potestatis, extant scripta in Ecclesiis nostris multa, quę ostendunt, nos neq; fanaticas neq; seditiosas opiniones spargere, sed mōstrare necessariā doctrinā in Euāgelio traditā de utroq; gradu, utilē pietati et paci cōmuni.

DEO GRATIA.

Hęc est summa doctrinæ, quam in Ecclesiis nostris, Dei beneficio una uoce sonamus: quam quidem esse incorruptam sententiam doctrinę diuinitus traditæ, in scriptis prophetiis & Apostolicis & symbolis, nequaquam dubitamus: & ex uetustis scriptoribus syncerioribus intelligi potest, congruere eā cū ueteri & puriore Ecclesia. Ostendit autē res ipsa, nos non curiositate nouas aut argutas disputationes quæsiuisse, nec de potentia aut opibus contendere, sed tm̄ necessariā doctrinam ad uerā inuocationem Dei, ad ueros cultus, ad ueram cognitionem filij Dei, & ad salutem animarum, ex magna caliginē tra-

ditionum & opinionū euoluere, & simplicissimè ac planissimè eā Ecclesiis proponere. Necesse est enim omnes sanos fateri, magnas fuisse doctrinæ tenebras, & multos errores in doctrina monachorum, & laqueos conscientiarum multiplices in Pontificijs traditionibus. Et utra doctrina sit uera, plana, perspicua, utilis conscientijs & moribus, ostendit collatio. Non enim defugimus iudicia plorum: imò semper ueram Dei Ecclesiā, hoc est, omnes pios & eruditos, ubicunq; sunt, uolumus hæc quæ dicimus cognoscere, quos nō dubitamus testes fore, hanc doctrinam esse uerā Ecclesiæ Dei catholicæ consensum.

Offerimus etiam nos quocunq; tempore, ad copiosiorē declarationem, in singulis partibus; & hanc commemorationem doctrinæ nunc factam, congruere cum cōfessione Augustæ exhibita, Anno 1530. sentimus.

Cū igitur doctrina, quam recitamus, uera sit, & Ecclesiæ necessaria, oramus ne damnentur Ecclesiæ nostræ, quasi aut errores amplectantur, aut sine graui causa stolidè & seditiose tumultuentur. Veritas, & rerum magnitudo, hac iniusta criminatione nos liberent.

Deinde ipsam synodum piè monemus, uident ueteres abusus, & errores multos & magnos herere in Ecclesia. Quia omnib; ætatibus inde usq; ab initio generis humani diabolus errorū semina spargit: & postea multa, inscitia hominū, aut superstitione confirmātur aut repullulant.

Cū autem iam uanitas multarum superstitionum nota sit, tempora flagitant emendationem, & nisi gubernatores curabunt extare illustratam ueritatem, magnæ distractiones opinionum secuturæ sunt, præsertim cū in hac postrema mundi senectâ plus confusionum impēdeat. Ideo synodus uideat, ne manifestam ueritatem dam-

net. E
Eccle
sunt u
ment
Nec
manif
fex &
solū e
am m
ctina
onibu
liticis
ritate
os, qu
Q
esse, e
lā test
partit
sed fla
tea co
E
LVI
tem s
sus in
iniust
Co
lio De
Euang
mus,
fui

net. Et si piè deliberatura est, quomodo consulendum sit Ecclesijs, & à nobis declaratio copiosior petef, eligendi sunt uiri eruditi, intelligentes & amantes ueritatem, & timentes Deum, qui de his tantis rebus simul deliberent. Nec tantum numero suffragiorum nobiscū certetur, cū manifestum sit ex multis præiudicijs, quid Rom. Pontifex & multi alij ei addicti sentiant, qui tot iam annos non solū edicta contra nos sanguine scripta ediderunt, sed etiam multos nobiscū sentientes interfecerūt, & multi doctrinam nec intelligant, nec curent, sed profanis persuasionebus imbuti, existiment hoc præcipue dignum esse politicis uiris, defendere præsentem formam, & tueri autoritatem suam. Et ad hanc rem quærunt ministros idoneos, qui sophismatum præstigijs ueritatem eludant.

Quare iam testamur, nos ueritatem non abiecturos esse, etiamsi talium hoim iudicijs cōdemnata fuerit, et palā testamur, nos Tridētinę synodi, q̄ antea edidit decreta partim falsa partim ambigua & sophistica, nō adsentiri: sed flagitare, ut de iisdem reb. & audiamur & errores antea confirmati decretis Tridentinis emendentur.

Et reuerenter oramus inuictissimum Imp. C A R O L V M Augustum, ne permittat aduersarijs, ut ueritatem sua audacia opprimant, & crudelitatem quæ aduersus innocentes exercetur confirmet, & maiora dissidia iniustis decretis excitent.

Commendamus autem & Ecclesiam & nos ipsos, filio Dei Domino nostro Iesu Christo, quem scimus uoce Euangelij colligere sibi æternam Ecclesiam; & eum oramus, ut nos regat, nec sinat extingui lucem Euangelij sui, nec deleri sinat cœtus ipsum rectè inuocantes.

F I N I S.